Spedizione in abbonamento postale — Poštnina plačana v gotovini

Leto X., št. 43 („JUTRO“ št. 257a) Ljubljana, ponedeljek 9. novembra 1942-XXI Cena cent. 80

Upravništvo: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5 — Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24

Inseratni oddelek: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5 — Telefon 31-25, 31-26

Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta št. 42

IZKLJUČNO ZASTOPSTVO za oglase iz Kr. Italije in inozemstva ima

Unione Pubblicità Italiana S. A., Milano

JUTRO

PONEDELJSKA IZDAJA

Uredništvo:
Ljubljana, Puccinijeva ul. 5. Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24, 31-25, 31-26
Ponedeljska izdaja »Jutra« izhaja vsak ponedeljek zjutraj — Naroča se posebej in velja mesečno L. 3.— Za inozemstvo L 3.80
Rokopisi se ne vračajo — Oglasi po tarifu

CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ed estera:
Unione Pubblicità Italiana S. A., Milano

Duri combattimenti sul fronte d'Egitto

Azioni aeree su colonne motorizzate e linee di rifornimento avversarie

Il Quartier Generale delle Forze Armate comunica in data di 8 novembre 1942-XXI il seguente bollettino di guerra n. 896:

Nella giornata di ieri rilevanti forze corazzate nemiche hanno esercitato forte pressione nella zona di Marsa Matruh dove si è a lungo duramente combattuto.

L'aviazione dell'Asse è intervenuta nella battaglia, attaccando in continuate azioni, le colonne motorizzate e le linee di rifornimento avversarie.

Una nuova incursione su Genova è stata effettuata la notte scorsa da formazioni aeree che hanno bombardato, su più ondate, la città e il porto. I danni sono ingenti; non ancora accertato il numero delle vittime.

Velivoli britannici hanno pure sganciato, senza conseguenze, alcune bombe nella periferia di Milano, Savona e Cagliari.

Hude borbe na egiptski fronti

Letalski napadi na sovražnikove motorizirane kolone in dovozne zveze

Glavni stan italijanskih Oboroženih sil je objavil 8. novembra naslednje 896. vojno poročilo:

Včeraj so znatne oklopne sile sovražnika izvajale močan pritisk v območju Marsa Matruha, kjer se je razvila dolga in ogorčena borba.

Osno letalstvo je poseglo v borbo s ponovnimi napadi na motorizirane kolone in sovražnikove dovozne zveze.

Preteklo noč so sovražna letala ponovno napadla Genovo ter bombardirala v več valovih mesto in pristanišče. Škoda je znatna. Število žrtev še ni moglo biti ugotovljeno.

Angleška letala so tudi brez posledic odvrgla nekatere bombe v okolici Milana, Savone in Cagliarija.

Sestreljena angleška bombnika

Rim, 7. nov. s. Agencija Reuter potrjuje, da se dva britska bombnika nista vrnila s poleta nad Genovo.

Tuja letala nad Švico

Bern, 7. nov. s. Oficielni komunike objavlja, da so ponoči okrog 3. tuja letala preletela Švico okrog Ženeve. Proglašen je bil alarm.

Dopolavoro za borce na fronti

Rim, 7. nov. s. Tudi v mesecu oktobru se je podporna akcija za tovariše pod orožjem s strani OND v sporazumu z bojevniškim uradom stranke živahno nadaljevala. V navedenem mesecu je Dopolavoro prireditelj skupno 2815 raznih prireditev, pri čemer je število obdarovanih doseglo 2 milijona. Razne potrebščine, ki so bile razdeljene brezplačno tovarišem v sivozeleni uniformi, so po številu prekosile za 52.829 ustrezajoče količine v mesecu septembru, medtem ko je število podpor za družine bojevnikov doseglo 7029.

Novi krvavi izgredi v Indiji

Spopadi med množico in angleškim vojaštvom v raznih mestih

Bangkok, 7. nov. s. V Harvarju so te dni izbruhnili veliki nemiri kot posledica naraščajočega vznemirjenja in izzivanja angleške policije, ki je zaprla mnoge patriote, izmed katerih sta dva zaradi dobljenih poškodb umrla v zaporih. Davi je odšla velika množica ljudstva s kongresno zastavo na čelu pred policijsko ravnateljstvo in zahtevala oprostitev zaprtih patriotov ter odstavljev kaznilniškega ravnatelja, znanega po svoji krutosti. Vojaški oddelki, ki so si zaman prizadevali, da bi razpršili demonstrante, so se nato razvrstili v strelske črti pred poslopjem in streljali v množico. Ljudje so odgovorili na ta ogenj s točo kamenja. Vojaštvo se je pod težo tega napada umaknilo v notranjost kaznilniškega poslopja, na pomoč pa je prihitel oddelek konjenice v spremstvu manjše skupine oklopnih vozil. Med napadom je bilo mnogo Indov ubitih in ranjenih, predvsem po strelih iz strojnic. Množica se je po napadu konjenice najprej razšla, nedolgo zatem pa se je zopet zbrala pred veliko in moderno tovarno za izdelovanje orožja. Demonstranti so v silnem naletu podrli ogromna železna vrata in nato vdrli v podjetje, kjer so najprej razdejali strojne naprave, potem pa še vse zažagli. Oddelki policije in vojaštva so si zaman prizadevali, da bi ustavili razbesnelo množico pri tem početju. Med spopadi v tovarniškem območju je bilo tucat policijskih uslužbencev ranjenih, dva vojaka pa sta bila ubita. Koliko mrtvih in ranjenih so imeli Indi, se še ni dalo ugotoviti. Član kongresa Anandrad, ki je bil tudi med napadalci, je bil aretiran in odveden ves oblit s krvjo zaradi ran, ki jih je dobil med borbo, na bližnjo policijsko postajanko. Po mestu krožijo sedaj patrulje policije in vojaštva. Trgovine in javni lokali so zaprti. Nad 200 ljudi je bilo naknadno aretiranih.

Tudi v Ahmedabadu so bili veliki izgredi. Množica je vrgla bombo v neko policijsko poslopje, druge bombe pa so eksplodirale po raznih mestnih lokalih, ki so najbolj obiskani. Vojaško poveljništvo je objavilo proglas, po katerem bodo vsi, pri katerih bodo našli orožje, takoj ustreljeni.

Bangkok, 7. okt. s. V vsem okrožju Sind je prišlo do številnih izgredov, izmed katerih so se nekateri, kakor v Sucurpuru in Jakobadadu, razvili v zelo hude. Tajna indijska radijska postaja objavlja, da so domači patrioti poostrili borbo proti policijskim silam in angleškemu vojaštvu in da se napetost naglo širi tudi na sosedna okrožja. Značilno je, da se začenjajo tudi indijski vojaki pridruževati patriotom, kar povzroča oblastem resne skrbi, ker morajo zaradi tega iz drugih okrajev pritegovati angleške čete, posebno v okrožje Sind, kjer indijskim vojaškim oddelkom sploh ne zaupajo več kakor nekoč. Največ skrbi pa povzroča oficielnim krogom dejstvo, da se patrioti ne omejujejo samo na napade na civilna poslopja, temveč ne izbirajo niti poslopij in naprav vojaškega pomena. V resnici so patriotski oddelki v Sucurpuru in Jakobadadu pri belem dnevu po hudi borbi in silnem streljanju z obeh strani napadli kar 5 vojašnic, ki so jih branile policijske čete in so bile razen tega obdane s širokim pasom žičnih ovir. Indijsko vojaštvo, ki je bilo zaprto v teh vojašnicah, ker se je uprlo in pobilo angleške častnike, ki so izdali povelje, naj gre vojska na ulico, da bo pomagala policiji, so se združili s patrioti in razkropili znatne angleške sile. Zaradi položaja, ki je po vsem tem nastal v obeh mestih, so bile poklicane angleške čete od drugod, da bi skušale vzpostaviti red. Sucurpur in Jakobadad sta velikega strateškega pomena, ker ležita ob železniški progi, ki vodi v Karači. Ti vojaški upori ogražajo torej ves obrambni sistem Beludžistana, ki zaradi svoje bližine z Afganistanom omogoča patriotom in indijskim četam, da lahko v najhujših primerih bežijo tudi preko meje.

Vojna na Kitajskem

Nanking, 7. nov. s. Tedensko poročilo japonske armade na Kitajskem poroča, da so japonske oborožene sile v nadaljevanju svoje ofenzive proti 5.000 kitajskim vojakom na jugu pokrajine Šantung to vojsko popolnoma uničile 29. oktobra v okolici Pjenliena in da sedaj očiščujejo zasedeno ozemlje.

Šanghaj, 7. nov. s. »Shanghai Daily News« objavlja razgovor, ki ga je imel general Shunroku Hata, poveljnik japonskega ekspedicijskega zbora na Kitajskem z nekim novinarjem iz Nankinga. General Shunroku Hata je izjavil: Naša glavna in osnovna naloga je ta, da razbijemo čungkinško vlado.

Šanghaj, 7. nov. s. Poveljništvo japonske vojske na osrednjem Kitajskem objavlja, da je bil z današnjim dnem imenovan za vrhovnega poveljnika v šanghajskem odseku general Sadame Shimomura.

Hude anglosaške izgube na morju

Berlin, 7. nov. s. Iz vojaškega vira se doznavajo nekatere podrobnosti o potopitvah, ki so jih v zadnjih časih izvršile nemške podmornice in o katerih je poročalo posebno poročilo 5. novembra. Ena izmed ladij, ki je bila potopljena ob vzhodni ameriški obali, je bila veliki parnik »Zaandam« z 10.909 tonami, ki so ga postavili v službo l. 1939. To ladjo, ki je pripadala družbi »Holand-Amerika Line«, so Američani po vstopu v vojno zaplenili. Prevažala je lahko tovor 9000 ton in razen tega še 100 potnikov. Prav tako je bil pred obalami Zedinjenih držav potopljen britski tovorni parnik »Elmdale«. Ta ladja je odrivala 4920 ton in so jo postavili v službo šele prejšnje leto. Pripadala je brodarski družbi »Morison« v New Castlu. Parnik »East Indian«, ki je pripadal družbi »Ford-Motor« je odrival 8159 ton in je postal žrtev torpeda nemške podmornice ob robu Indijskega oceana. Fordova družba, ki je lastnica brodovja 11 parnikov za prevažanje surovin, je z »East Indianom« izgubila eno izmed svojih največjih ladij. Na istem morskem področju je bil potopljen tudi brazilski tovorni parnik »Porto Alegre« s 5187 tonami, ki je pripadal neki brazilski brodarski družbi v Rio de Janeiru pod britskim nadzorstvom.

V bližini otoka Jan Mayen v grenlandskih vodovjih je bila potopljena nova britska tovorna ladja »William Clark« s 6800 tonami. Ta ladja se je po enem torpedu potopila v nekoliko minutah z visokimi stebri dima.

USPEŠNI BOJI NA KAVKAZU

Sovjetski protinapadi povsod gladko odbiti z velikimi izgubami za sovražnika

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 8. nov. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je objavilo danes naslednje poročilo:

Na zapadnem Kavkazu in na področju ob Tereku je bilo več protinapadov s krvavimi izgubami za sovražnika odbitih. Izhodiščne postojanke so bile s topniškim ognjem in letalskimi napadi razbite.

Severnovzhodno od Mozdoka je bil napad močnih sovražnih sil v protinapadu z znatnimi sovražnikovimi izgubami odbit na izhodiščne postojanke in je bilo zajeto znatno število ujetnikov.

Na fronti ob Donu so nemške in zavezniške čete v sodelovanju z nemškim in rumunskim bojnim letalstvom odbile več sovražnih napadov.

V srednjem in severnem odseku vzhodnega bojišča ni bilo nobenih važnih vojnih dogodkov.

Med skupinskimi letalskimi napadi z močnimi silami je bilo pri Ostaškovu uničenih več transportnih vlakov in oskrbovalnih skladišč sovražnika. Pri napadih na ceste so bile razpršene sovjetske kolone na pohodu in je bilo več krajev uničenih. Ponoči sta bila bombardirana mesto in kolodvor v Kalininu.

Topništvo kopne vojske je obstreljevalo vojaško važne cilje v Kronštatu. Opaženih je bilo več požarov.

Letalstvo je potopilo na Ladoškem jezeru eno motorno tovorno ladjo in dva tovorna čolna, tri nadaljnje ladje so bile poškodovane.

V frontnem odseku pri Marsa Matruhu je sovražnik z nadmočnimi oklopnimi silami nadaljeval svoje napade. Nemško in italijansko letalstvo je podpiralo boje na kopnem in je napadalo sovražnikove sile in oskrbovalne kolone.

Pri napadu angleškega letalstva na zasedeno zapadno ozemlje in pri prodoru nad severnozapadno Nemčijo je sovražnik izgubil včeraj 4 letala.

Požrtvovalnost italijanskih letalcev

Rim, 8. nov. s. Tiho in neutrudno delavnost italijanskega izvidniškega letalstva na vzhodni fronti osvetljuje epizoda junaštva, ki je značilna za vrlino in preziranje nevarnosti s strani izvidnih posadk. Naša izvidniška letala prodirajo dejansko vsak dan desetine kilometrov v notranjost sovražnih črt, pogosto brez vsakega lovskega spremstva, da bi opazovala gibanje nasprotnika pred postojankami naših vrlih divizij na Donu. Čeprav je življenje zaradi podnebnih razmer težko, razvijajo izvidniki dragoceno delavnost, ki seznanja poveljništvo z nasprotnikovimi namerami in mu pomaga do primernih ukrepov proti vsaki morebitni nevarnosti. Ob zori 4. t. m. je odletel neki naš brzi dvomotornik z nekega našega sprednjega letališča. Ko je dospel nad neko železniško središče, oddaljeno kakšnih 100 km od naših črt, je posadka opazila močno gibanje tovornih voz na postaji in prevažanje prtljage v notranjost kraja. Opazovalci so takoj odvrgli znaten tovor bomb in so zadeli objekte v polno. Komaj se je izvidno letalo okrenilo, da se vrne na svoje oporišče, so se pojavili iz oblakov štirje sovjetski lovci in presenetljivo napadli naše letalo. Prvi streli iz nekega Super-Rata, ki je napadel izvidno letalo od zgoraj, so težko ranili prvega pilota na nogi in čeljusti ter ga prisilili, da je predal vodstvo drugemu pilotu, podčastniku, ki je imel za seboj že dve borbi z rdečimi lovci. Medtem so ostali trije lovci tipa Migg streljali od strani in od spodaj. Strelec in monter sta odgovarjala sovražnemu ognju, motorist, ki je bil ranjenemu pilotu najbližji, pa mu je nudil prvo pomoč. Ob drugem preletu je strelcu uspelo zadeti Super-Rata, ko se je pripravljal za tretji napad. Sovražno letalo se je prevrnilo in treščilo na tla. Drugega sovjetskega lovca tipa Migg, ki je napadal od spodaj, je zadel monter, ko se je pripravljal na strel. Salva je sovražno letalo zadela v polno, da se je preobrnilo in padlo po vsem videzu brez vodstva. Ostala dva lovca sta ponavljala svoje napade med stalnim ognjem našega izvidnega letala, ki se je pod spretnim vodstvom drugega pilota izogibalo nasprotnikovim strelom. Streli iz enega izmed Miggov so ga končno zadeli in težko poškodovali. Navzlic temu pa je pilotu uspelo, da ga je povedel do letališča, kjer je srečno pristal.

Madžarske čete v bojih ob Donu

Budimpešta, 7. nov. s. Honvedski generalni štab objavlja, da je bilo pretekli teden v frontnem odseku, ki ga branijo madžarske čete, na obeh straneh živahno delovanje izvidniških oddelkov. Madžarske pojzvedovalne in ofenzivne akcije so imele popoln uspeh. Med operacijami, ki so se razvijale od 2. do 5. t. m., so se posebno odlikovali honvedski oddelki iz severne Madžarske, ki so uničili 80 sovjetskih bojnih postojank ter pri tem zajeli tudi precej ujetnikov in izdatno množino vojnega plena. Vsi sovražnikovi napadi proti madžarskim postojankam so se izjalovili v zapornem ognju topništva in avtomatskega orožja. Letalske akcije so bile posebno živahne v prvih dneh preteklega tedna. V dvobojih v zraku je bilo sestreljenih 5 sovražnih letal, druga 3 pa so sestrelile protiletalske baterije. Oddelki madžarskih bombnikov so dan za dnem napadali sovražnikovo zaledje in pri tem uspešno zadevali prometna križišča in sovjetske obrambne postojanke. Dve madžarski letali se nista vrnili.

Iz pooblaščenih madžarskih vojaških krogov se je zvedelo, da je bila delavnost madžarskih čet na fronti ob Donu prav posebno živahna. Honvedski napadalni oddelki so pri svojih pojzvedovalnih pohodih prekoračili reko Don v čolnih, se izkrcali nenadoma na drugem bregu reke in napadli sovjetske postojanke, pri čemer so razdejali 35 bunkerjev in uničili vso posadko v njih. Sovražnikovi protinapadi so bili zavrnjeni s hudimi izgubami. Sovjetske pehotne edinice, ki so na nekaterih točkah ob Donu skušale napasti madžarske črte, so bile deloma popolnoma uničene v ognju avtomatskega orožja, deloma pa ujete. Madžarsko letalstvo je stalno obstreljevalo sovražnikove dovozne poti iz ozadja ter metalo bombe predvsem na sovjetske železniške naprave in obrambne postojanke, obenem pa tudi s strojnicami obstreljevalo in razganjalo zbirališče čet in kolone za preskrbovanje vojske.

S finskega bojišča

Helsingki, 7. nov. s. Poročilo o vojnih operacijah ugotavlja:

Na frontah na kopnem običajno bojno delovanje patrol na obeh straneh. Sovjetsko letalo, ki je skušalo preleteti Helsinke, se je moralo zaradi protiletalske obrambe obrniti.

Napadi na železniške transporte pri Murmansku

Berlin, 7. nov. s. S pristojne strani objavljajo, da so nemški bombniki nepričakovano napadli železniške naprave in prevoze pri Murmansku. Več kakor dve tretjini zelo dolgega tovornega vlaka, v katerem je bilo več deset vagonov, sta bili razdejani. Prav tako so silne eksplozije raztrgale na več krajih železniško progo. Drugi oddelek bombnikov je napadel ladjo za prevoz železniškega vlaka nedaleč od iste železnice. Pozneje so nemški letalci s strojnico obstreljevali tovorni vlak, ki je vozil proti jugu, pri čemer je bila najhuje poškodovana električna lokomotiva, tako da se je moral vlak ustaviti. Nekaj petrolejskih cistern, ki so eksplodirale, se je vnelo, ogenj pa se je prenesel tudi na nadaljnje vagone, natovorjene z drugim blagom.

Stalinove obtožbe proti zaveznikom

Berlin, 7. okt. s. Za nemške komentatorje je zadnji Stalinov govor zanimiv pred vsem zaradi tega, ker obtožbe, ki jih je rdeči diktator naslovil na Anglijo, vsebujejo posredno tudi priznanje uspehov, ki so jih letos dosegle nemške in zavezniške armade na vzhodni fronti. Res je, da je Stalin hotel naravnost dokazati, da se je nemška ofenziva ponesrečila, z zgodbo o nekih načrtih, ki so jih baje našli pri nekem generalštabnem častniku, toda nemški komentatorji in odlični krogi so mnenja, da so s te strani vse bolj važni zaključki, ki izvirajo iz bridkih in tudi ostrih očitkov na račun Angležev, ker še zmerom ni otvorjena druga fronta. 25-letnica boljševiškega režima je bila bolj kakor vse drugo samo pretveza za Stalina, da je mogel javno izreči svoje obtožbe nasproti zaveznikom. Stari ropar ni hotel priznati silnih uspehov nemških in zavezniških armad, toda s trdovratno vztrajnostjo je naglašal, da nosijo odgovornost za vse to zavezniki. Da bi še bolj podnetil sovjetsko javno mnenje proti njim, je v svojem govoru naslikal razveseljivo podobo onega, kar bi se bilo lahko zgodilo, če bi bili Anglosasi izvršili svojo dolžnost.

Govor rdečega diktatorja je zveneča moralna klofuta za upravitelje v Londonu in Washingtonu, obenem pa tudi zgovorno priznanje, da je boljševizem doletela enaka usoda, ki je pridržana Anglosasom in vsem njihovim zaveznikom in sicer, da lahko kravavijo še dalje, ne da bi njihovi veliki prijatelji v Londonu in Washingtonu ganili s prstom in jim prišli na pomoč.

Kar se tiče Stalinove izjave, češ, da je Sovjetska zveza dežela, ki ljubi mir, so se berlinski opazovalci omejili na naslednje kratke toda natančne ugotovitve:

Churchill je trdil dne 19. novembra 1930: »Mislim, da izvirata beda in žalostno trpljenje, ki tareta ruski narod, samo iz nezdravega boljševizma. Pri tem je gotovo, da ne bo mogoče obnoviti niti Rusije niti vzhodne Evrope v celoti, dokler bo obžalovanja vredna skupina fanatičnih morilcev terorizirala ruski narod. Moj politični program bo šel vedno za zahtevo, da je treba uničiti ta nesrečni režim.«

»Times« so objavile 3. februarja 1931 naslednje trditve: »Strašni zločini se dogajajo v nesrečni Rusiji, na stotine tisočev oseb mora v smrt z živalskim cinizmom in peklensko krutostjo, ki nimata primere v zgodovini.«

V ostalem je miroljubne namene boljševiške revolucije obrazložil Stalin sam v svoji knjigi o Leninu z naslednjo nedvoumno izjavo, ki docela postavlja na glavo njegove včerajšnje besede: »Svetovni pomen ruske revolucije je prav za prav v tem, ker je ta revolucija samo prvi mejnik v revoluciji sveta, za katero je tvorila mogočno podlago in na kateri bodo možni še ogromni razmahi.«

O priliki 25. obletnice ustanovitve rdeče vojske je Stalin med drugim izjavil naslednje: »Naša armada je armada svetovne revolucije.«

Glede druge fronte je najbolj zgovoren komentar o Stalinovem govoru, ki ga objavlja glasilo nemških oboroženih sil in zaključuje takole: »Vsak poskus, da bi Anglosasi izpolnili obljube, ki so jih dali Stalinu in odprli drugo fronto na zapadu, je žalostno obsojen na propad. Od Hammerfesta do Biskajskega zaliva se dviga sedaj mogočna trdnjava in ena sama sklenjena veriga zgrajenih trdnjav, strelskih jarkov, minskih polj ter pomorskih in letalskih oporišč. To trdnjavo branijo kopne in letalske oborožene sile z najmočnejšim orožjem. V ostalem pa je dogodek v Dieppu dovolj pokazal, kako bi se končali vsi podobni poskusi. Poleg vsega pa je po matematičnih računih ugotovljeno, da bo ta trdnjava vzdržala vsakršen napad in da se bo vsak poskušeni naval nanjo končal s polomom. Nikjer, niti ob obalah Norveške, na tej dolgi fronti ni nobene Ahilove pete. Prav zadnji čas so prišla poročila, da so bile tudi tamkaj zaključene ogromne utrdbe. Planinski oddelki, napadalne čete, oklopni vozači, topničarji in pionirji ter letalci in mornarji so vsi na svojih mestih in pripravljeni sprejeti in vreči v morje vsakogar, ki bi se drznil stopiti na celino.«

Stockholm, 7. nov. s. Londonski poročevalci švedskih listov poročajo, da je sovjetski tisk potek operacij v Egiptu sprejel razmeroma brezbrižno. Kakor je razvidno že iz govora, ki ga je imel Stalin ob 25. obletnici revolucije, zanimajo dogodki v Afriki Sovjetsko zvezo dosti manj nego takojšnja ustvaritev druge fronte. Rdeči diktator je poudaril še enkrat potrebo te druge fronte na zapadu, kajti po njegovem bi bilo to edino, kar bi odvedlo vsaj del silovitega vojnega potenciala osi z vzhodne fronte. Tudi »Pravda« in »Izvestja« vztrajata na tej zahtevi in podčrtavata nezanesljivost anglosaških zaveznikov, ki so prelomili svojo besedo. 25. obletnica boljševiške revolucije je potekla v neosvojenih velikih mestih Rusije in v Moskvi brez mnogih manifestacij in vse prej nego ugodno za zaveznike. Razen rdečih zastav na trgih v glavnih ulicah ni bilo ničesar, kar bi spominjalo na širokopotezne ceremonije prejšnjih let. Pomanjkanje mnogih najbolj nujnih živil je skupaj z zelo malo pomirljivimi vestmi, ki prihajajo z južne fronte, motilo ta dan, ki je potekal včasih v vse drugačnem vzdušju pod bobnanjem silne propagande. Na Kavkazu se razvijajo stvari za Sovjetsko zvezo zelo slabo, in poročila, ki prihajajo s tega področja, navajajo neprestano umikanje Rusov na kavkaške hribe in nevarnost, ki preti glavnim petrolejskim izvorom. Obnovljena zahteva po drugi fronti pomeni, da smatra sovjetsko poveljništvo položaj za brezupen

Švedska za svobodno Finsko

Stockholm, 7. nov. s. V svojem govoru poslanski zbornici je švedski zunanji minister Guenther izjavil, da je švedsko ljudstvo trdno odločeno ostati nevtralno vso dobo vojne. Minister je nato govoril o nordijski solidarnosti. Vojujoče se stranke, je dejal, ne kažejo vedno, da bi razumele naše zadržanje. Vse, kar se dogaja z nordijskim ljudstvom, zadeva tudi našo deželo in sicer ne toliko iz političnih ozirov, kolikor zaradi tega, ker so si ti narodi bili vedno tako blizu. Teh čustev bratstva in solidarnosti med nordijskimi narodi morda ne more umevati, kdor je zunaj severa. Nekatere opombe z ruske strani glede naše nevtralnosti nam dajejo priliko opozoriti še enkrat na absolutni interes Švedske za svobodno Finsko, ki bo v takšnem položaju, da bo mogla pripadati nordijski družini, kakor tudi, da smo trdno odločeni, da ne sodelujemo v sporu velesil.

Roosevelt priznal neuspeh na Guadalcanaru

Buenos Aires, 8. nov. s. Med konferenco washingtonskega tiska je predsednik Roosevelt priznal strašni vojaški in pomorski polom pri Guadalcanaru. Da bi omilil mučni vtis, je izjavil, da operacije na Guadalcanaru niso imele uspeha zaradi težav s prevozi.

Ameriška proizvodnja ne zadošča

Buenos Aires, 8. nov. s. V Washingtonu so v velikih skrbeh zavoljo industrijske proizvodnje, ki je občutno premajhna, da bi mogla zadostiti dvojni nalogi Zedinjenih držav, namreč preskrbi zaveznikov in lastnih oboroženih sil. O tem vprašanju je bilo govora na raznih sestankih voditeljev proizvodnje, vojaških oblasti in vladnih zastopnikov. Tem sestankom je prisostvoval tudi britanski veleposlanik Littleton. Vprašanje, o katerem so razpravljali in ki ga še niso rešili, je bilo to, ali bi morale Zedinjene države takoj orgánizirati svojo vojsko in pridržati si vso orožno proizvodnjo ali pa zadostiti zahtevam po oborožitvi s strani zavezniških narodov. Problem, o katerem so mnenja popolnoma nesložna, je postal tragična dilema.

Poenostavljenje japonske uprave

Tokio, 7. nov. s. Zaradi poenostavitve upravnega delovanja v vojnem času je vlada sklicala za 13. t. m. konferenco vseh

Na umetnostni razstavi v Jakopičevem paviljonu

Ljubljana, 8. novembra.

Dva lepa umetniška dogodka pričenjata — poleg gledaliških premier — letošnjo zimsko sezono. Od nedelje dopoldne dalje so spet odprta vrata Jakopičevega paviljona, kjer so štirje mladi slovenski umetniki razstavili svoja izbrana nova dela. V ponedeljek zvečer pa bo prvi letošnji veliki simfonični koncert, za katerega je med glasbo ljubečim občinstvom prav veliko zanimanje.

Razstava v Jakopičevem paviljonu je dogodek, ki zasluži vso pozornost. Vse tri dvorane so polne pestre lepote. Vsega skupaj je razstavljenih 22 plastik in 51 slik. **Putrih** je razstavil 11 plastik v terakoti in patiniranem gipsu, Zdenko **Kalin** ima prav tako 11 plastik v marmorju in mavcu. **Kregar** je razstavil 31 slik, **Omersa** pa 20 svežih umetnin, med njimi prvič tudi svoje imenitne pastele. Ko vstopiš v glavno dvorano, se ti razkazujejo po stenah umetnine Stanka Kregarja, vmes pa se gosposko predstavljajo nekatere plastike, med njimi odlični Kalinov portret pesnika Otona Župančiča. Izmed naših znanih mož je Zdenko Kalin tokrat razstavil tudi portret pesnika Alojzija Gradnika. V glavni dvorani ima nadalje svoje pastele in druge umetnine Miklavž Omersa, ki dalje deli desno dvorano s kiparjem Putrihom. Harmonično pa izpopolnjuje razstavo leva dvorana, kjer je razstavil svojo plastiko mladi Kalin. Med Putrihovimi portreti in doprsji se zlasti postavita portret ge. Savke Severjeve in Levarjevega očeta.

Portreti, kompozicije, tihožitja — vse v čudoviti pestrosti in mladostni življenjski sili — to napravlja razstavo štirih mladih umetnikov, katerih imena pa imajo v slovenski upodabljajoči tvornosti že svojo težo in pomen, posebno prikupno. Razstava je brez vsake oficielne otvoritve takoj prvi dan s sugestivno silo privabila umetnost ljubeče občinstvo in ga bo gotovo privabljala še vse nadaljnje tedne. Saj je zgovoren in naravnost prisrčen dokaz dejavnosti naših upodabljajočih umetnikov, ki sredi sedanje vojne dobe pogumno ustvarjajo dalje in je vsak izmed njih že našel svojo čvrsto ubrano smer. Podrobneje bo o tej res lepi in zanimivi razstavi poročal naš strokovni kritik. Naše poročilo naj bo samo izpodbuda vsem, ki si želijo in so potrebni plemenitega užitka v upodabljajoči umetnosti.

Megleno in hladno jutro

Nedelja nam je prinesla hladnejše vreme. Medtem ko je bil v dosedanjem novembru pretekli petek najtoplejši — saj je bila jutranja temperatura 13 stopinj Celzija in se je ozračje čez dan ogrelo na 20.6, so vetrovi v soboto že nekoliko ohladili ozračje in je bila jutranja temperatura 8.11 C, po dopoldanskem deževju pa samo še 12.5. V noči od sobote na nedeljo je Ljubljano spet zavila gosta megla in v nedeljskem jutru je beležilo živo srebro komaj 4 stopinj C. Tudi jutro je bilo še močno megleno, vendar pa je megla znanilka lepega vremena. Barometer se je spet povzpel zelo visoko, in sicer na 774 mm.

Že nad 10.000 sovjetskih tankov uničenih

Monakovo, 6. okt. Glasilo narodno-socialistične stranke »Völkischer Beobachter« objavlja izpod peresa majorja v. Keiserja izredno zanimiv članek, ki dokazuje, da so se v Moskvi že dolga leta pripravljali za napad in osvojitev Evrope. V. Keiser piše:

»V dobi, ko večina evropskih velesil ni imela več kakor nekoliko sto oklopnih voz, razen Francije, ki je razpolagala z več kakor 5000 tanki, in ko je Hitlerjeva Nemčija šele začela graditi svoje oklopno orožje, je bil svet presenečen z vestjo, ki je govorila o več kakor 10.000 ruskih tankih.

Ta fantastična vest se ni mogla točno ugotoviti, ker od zunaj zaradi neprodušne zapore sovjetskih mej ni bilo mogoče niti približno dognati, v koliko je ta vest v skladu z resnico. Svetovna javnost je zato smatrala to poročilo za navadno bahaštvo, vendar pa so poslej splošno menili, da ima sovjetska oklopna vojska nalogo, da odpre pot boljševizmu na pohodu proti Evropi in proti vsemu svetu. Danes vemo, da je od 22. junija 1941 uničenih že več kakor 10.000 sovjetskih tankov, ki jih sovjetsko poveljništvo neprestano v veliki množini meče v bitko.

Ako je država s tako ugodnim geopolitičnim položajem kakor Rusija v dobi, ko je bila Nemčija razorožena in šibka in ko nobena druga velesila ni mogla resno misliti na napad proti ogromnemu sovjetskemu ozemlju, pripravljala tako silne množine oklopnih voz, ki so notorično ofenzivno orožje, je s tem nedvomno dokazano, da so bil moskovski mogočniki takrat prežeti z napadalnimi nameni.

Da je bil ta napad naperjen predvsem proti Nemčiji, jasno dokazuje razmestitev te oklopne vojske, porazdeljene ob zapadni sovjetski meji. Ni brez pikantnega političnega priokusa dejstvo, da so bili prvi sovjetski oklopni vozovi zgrajeni po vzorcu francoskih in britanskih tankov, ki so jih boljševiki zaplenili v državljanski vojni proti belim generalom. Takrat so zapadne velesile beli ruski vojski dobavljale razen drugega materiala tudi oklopne vozove. Najprej so na Ruskem izdelovali oklopne vozove francoskega vzorca Renault, pa tudi kasneje so se boljševiki posluževali tujih vzorcev in na vseh uplenjenih sovjetskih tankih se lahko vidijo osnovne črte Wickersovih in Christiejevih, kakor tudi nekaterih nemških tipov. To je ugotovil znani veščak general Heiss v svojem članku, objavljenem v »Berliner Lokalanzeigerju«.

Boljševiki so poskušali doseči premoč v oklopnih vozeh, s katerimi so hoteli nastopiti pohod za osvojitev sveta. Zlasti so imeli pripravljeno veliko množino težkih oklopnih voz. Tako je znan njihov tip, težak 52 ton, z močnim stolpom. Metali so v bitko tisoče in tisoče oklopnih voz, da bi podpirali napad pehote, trdno upajoč, da bodo z uničujočo silo strli nemško pehoto in hitro dosegli odločilen uspeh.

Kljub često izredno veliki številčni premoči nad nemškimi oklopnimi silami sovjetski tanki niso na nobeni točki dosegli odločilnega uspeha, niso mogli prebiti operativne fronte Nemcev, čeprav so često, zlasti v hudi zimi 1941, v sodelovanju z velikimi množicami pehote prodrli na nekaterih točkah obširno nemško fronto. Prav nasprotno, nemške oklopne sile so vedno razbile sovjetsko fronto in dosegle v sodelovanju z drugimi rodovi orožja odločilne operativne uspehe. Ako so med silovito borbo med mlado nemško vojsko in rdečo armado često govorili o zmagi duha nad surovo gmoto, se na nobenem polju tu nasprotje plemena in sposobnosti ni razgalilo tako silno kakor v bitki oklopnih voz, bodisi pri napadu ali pri obrambi.

Napad z oklopnimi sredstvi zahteva največje prožnosti duha, tako od poveljnika kakor od zadnjega vojaka, ki vodi voz kajti vsak trenutek lahko ustvari novo nalogo in nepredvidene odločitve, toda taka duhovna gibljivost očividno nima mesta pri sovjetskem vojaku. Njegov pasivni značaj je bolj primeren za obrambo kakor za napad, čeprav so rdečo vojsko vežbali v prvi vrsti za napadalno vojno. Nemški vojak pa je tako po temperamentu kakor po izvežbanju pripravljen predvsem za napad. Ta lastnost v zvezi z odličnejšim poveljstvom nemških oklopnih enot pojasnuje orjaške, skoraj nepojmljive uspehe nemškega oklopnega orožja v primeri s prizadevanji sovjetskih oklopnih čet.

Toda ne samo v napadu tanka proti tanku ali pehote proti pehoti se kaže ta nemška prednost, marveč tudi v napadih oklopnih voz v zvezi s protitankovskimi in drugimi četami. Inferiornost sovjetskega vojaka je bila v teh primerih vedno na dlani. Gotovo je sovjetski vojak izredno sposoben in žilav v obrambi, toda spričo silovitega oklopnega napada nemških čet, mu v splošnem manjka ona bliskovita intuicija in drzna pobuda za protinapad njegovih nižjih poveljstev. V tem se v glavnem razlikuje nemški vojak od sovjetskega. (Le ultime notizie.)

Smrt nac. svetnika dr. Ettora Usaija

Rim, 7. okt. s. Tukaj je umrl narodni svetnik dr. Ettore Usai. Pokojni, ki se je rodil 25. marca 1892. v Caglieariju na Sardiniji, se je udeležil prejšnje vojne in je sodeloval tudi v mnogih borbah za ustanovitev Imperija, med katerimi je bil ponovno odlikovan s kolajnami za vojaške vrline. V civilnem poklicu se je posebno posvečal poljedelskim vprašanjem in je bil zelo delaven funkcionar na vodilnih mestih, predvsem v Caglieariju. Nazadnje je bil član odbora Fašistične zveze poljedelcev in predsednik posebne organizacije, ki je zastopala interese poljedelskih najemnikov, neposrednih pridelovalcev.

Italijansko-nemški kongres za avtarkijo

Torino, 7. okt. s. Danes se je torinski Prefekt z ostalimi predstavniki oblasti in osebnostmi v palači galerije moderne umetnosti udeležil zaključnega sestanka prvega italijansko-nemškega kongresa za avtarkijo. Ob tej priliki je ravnatelj Društva nemških inženjerjev dr. inž. Hans Ude povabil italijanske udeležence kongresa, naj bi se prihodnjo pomlad prav tako številno udeležili drugega italijansko-nemškega sestanka za avtarkijo, ki bo v Berlinu. V nadaljnjem poteku tega zaključnega dneva je ravnatelj tehničnih uradov pri Fiatu dr. inž. Antonio Fessia razpravljal o podrobnih problemih za štednjo in nadomestitev raznega materiala pri gradnji avtomobilov. Za njim je govoril podpredsednik Zveze za avtarkijo dr. Giani, ki je v svojih izvajanjih strnil glavne ugotovitve letošnjega kongresa, ki so se nanašale na priznanje potreb, da je treba racionalno uporabljati material in da so bila v tem pogledu že dosežena mnoga konkretna izboljšanja. Predvsem je govornik poudaril potrebo tesnega sodelovanja Italije in Nemčije tudi na tem področju ter izrazil prepričanje, da bo v tem pogledu z raznimi sestanki in publikacijami še povečan krog za čim koristnejšo izrabo načel avtarkije, katerih globoki pomen za narodno gospodarstvo bodo polagoma občutile tudi široke plasti naroda. Kongres je bil nato zaključen s pozdravom Kralju in Cesarju ter Duceju in Hitlerju.

Skrb za šolsko mladino

Rim, 7. nov. s. V prvih 15 dneh, odkar so odprli šolske kuhinje, je 879.000 otrok prejemalo obede, okrog 200.000 več nego ob istem času lani. V teku je organizacija, da se njihovo število čim prej dvigne na 2 milijona.

Nova srbska vlada

Beograd, 7. nov. s. Predsednik srbske vlade Nedič se je odločil za spremembo svojega kabineta. Nova vlada je sestavljena takole: predsednik vlade Milan Nedič, notranje zadeve Tanasije Dinič namestu Ačimoviča, ki je doslej vodil ta resor, javna dela Velibor Jonič, pravosodje Bogoljub Kujundžič namestu Darinovića, finance M. Djordjević, narodno gospodarstvo Milorad Nedeljkovič namestu Oljčana, kmetijstvo in prehrana inž. Veselinovič, pošta in brzojav Josif Kostič, promet Djura Dokič, socialna politika in zdravstvo Stojmir Dobrosavljević namestu Mijuškoviča in gradnje inž. Ognjen Kuzmanovič.

Novi so v tej vladi ministri za notranje zadeve, kmetijstvo, narodno gospodarstvo in socialno politiko. Predsednik vlade bo drevi sprejel predstavnike tiska in jim podal svojo izjavo.

Španski letalski ataše v Buenos Airesu

Madrid, 7. nov. s. Z odlokom letalskega ministrstva je bil podpolkovnik Manuel de La Sierra, ki je doslej opravljal posle letalskega izvedenca pri španskem poslaništvu v Washingtonu, premeščen v istem svojstvu k španskemu poslaništvu v Buenos Airesu.

Prvi letošnji simfonični koncert

Drago Mario Šijanec

Simfonični koncert v ponedeljek, ki je prvi simfonični koncert letošnje sezone, nam obeta izreden umetniški užitek. Dirigent Drago Mario Šijanec je izvrstno pripravil svoj orkester, ki je sijajno uigran in izvrstno zaseden v posameznih instrumentih. Spored sam je sestavljen z veliko spretnostjo in ljubeznijo in bo prav gotovo zadovoljil vse poslušalce. Smetanova uvertura k operi Libuša, bo nekak slavnosten uvod naših simfoničnih koncertov. Tej uverturi sledi Čajkovskega Koncert za violino in orkester s solistom Albertom Dermeljem, nato Schubertova Nedovršena sinfonija in kot zaključek Verdijeva predigra k operi Siciljske večernice. Vse občinstvo opozarjamo, da zasede nekaj minut pred 18. uro svoja mesta v koncertni dvorani, ker bo začetek točno ob 18. uri, zato da ga bo mogoče tudi pravočasno končati, to je malo pred pol 20. uro. Po violinskem koncertu bo kratek odmor in občinstvo je naprošeno, da v tem odmoru ne zapušča dvorane, da bo pavza v resnici samo tako dolga, kakor je v načrtu prireditelja. Predprodaja vstopnic je v Knjigarni Glasbene Matice do 7. ure popoldne. Ob pol 18. uri se odpre večerna blagajna v prostoru pred veliko unionsko dvorano, kjer se bo vršil koncert.

Narodno gledališče

DRAMA

Ponedeljek, 9. novembra: Zaprto.
Torek, 10. novembra: ob 16.30 **Šestero oseb išče avtorja**. Red Torek.
Sreda, 11. novembra: ob 16. **Hamlet**. Red Sreda.
Četrtek, 12. novembra: ob 16.30 **Gradbenik Solnes**. Red Premierski.
Petek, 13. novembra: ob 15. **Oče naš**. Izven. Znižane cene od 15 lir navzdol.

Henrik Ibsen: »Gradbenik Solnes«. Prihodnja dramska premiera, ki bo 12. t. m. v režiji Marije Vere ter prevodu in inscenaciji inž. arh. B. Stupice, bo uvrstila v spored eno izmed nadvse zanimivih Ibsenovih dram, delo avtobiografskega značaja, v katerem je izpovedal dramatik marsikaka osebna dognanja iz svojega umetniškega življenja. Po daljšem presledku bo nastopil v novi uprizoritvi Ivan Levar v naslovni vlogi Solnesa, njegovo ženo Alino bo igrala Marija Vera, Hildo Wanglovo pa Boltar Ukmarjeva.

OPERA

Ponedeljek, 9. novembra: Zaprto.
Torek, 10. novembra: ob 16. **Don Pasquale**. Red B.
Sreda, 11. novembra: ob 16. **Traviata**, Red A.
Četrtek, 12. novembra: ob 16. **Seviljski brivec**. Red Četrtek.
Petek, 13. novembra: Zaprto.

Radio Ljubljana

PONEDELJEK, 9. NOVEMBRA 1942-XXI

7.30 Operetna glasba. 8 Napoved časa — Poročila v italijanščini. 12.20 Plošče. 12.30 Poročila v slovenščini. 12.45 Pesmi in napevi. 13 Napoved časa — Poročila v italijanščini. 13.10 Pet minut gospoda X. 13.15 Poročilo Vrhovnega Poveljništva Oborožnih Sil v slovenščini. 13.20 V kraljestvu plesa. 14 Poročila v italijanščini. 14.15 Koncert radijskega orkestra, vodi dirigent D. M. Šijanec — Glasba za godalni orkester. 14.45 Poročila v slovenščini. 17.15 Koncert tria Slajs-Burger-Lipovšek. 19 »Govorimo italijansko« — prof. dr. Stanko Leben. 19.30 Poročila v slovenščini. 19.45 Pisana glasba. 20 Napoved časa — Poročila v italijanščini. 20.20 Komentar dnevnih dogodkov v slovenščini. 20.30 Vojaške pesmi. 20.45 Simfonično-vokalni koncert, vodi dirigent Baroni. 21.45 Predavanje v slovenščini. 21.55 Koncert vodi dirigent Vagnozzi 22.15 Koncert pianista Herberta Scarlini-ja. 22.45 Poročila v italijanščini.

Nesoglasja med Severno in Južno Ameriko

Buenos Aires, 6. nov. s. Kar je bilo lahko pričakovati, se dogaja in se je deloma že dogodilo v Montevideu, kjer posluje panameriška komisija, sklicana za poenotenje pobud in sredstev za obrambo kontinenta, ki ga nikoli ni nihče ogražal. Bilo je lahko domnevati, da bodo zastopniki Zedinjenih držav zaradi števila in podvrženosti delegatov južnoameriških republik do skrajnosti pritisnili na obe državi, ki nista bili zopet razočarani, kajti delegat argentinske vlade, ki ni hotel sprejeti zahtev večine je zapustil zborovalno dvorano in se je vrnil v Buenos Aires. Delo komisije je bilo odloženo. Zborovanja v Montevideu so poostrila tudi spore med Čilom in Ameriko zaradi objave neke spomenice, s katero je washingtonska vlada pribila cenene in žaljive obtožbe Sumnerja Wellsa v bostonskem govoru.

Santiago, 7. nov. s. Čilski zunanji minister Fernandez je pri urugvajskem zunanjem ministru protestiral proti objavi spomenice washingtonske vlade, ki ponavlja žaljive obtožbe državnega podtajnika Sumnerja Wellesa in ki ga je sedaj objavila vseameriška komisija obrambe.

Obnovite naročnino!

SPORT

Evropa je imela od nekdaj vodilno vlogo

Priprave za ustanovitev novih sportnih organizacij za vso Evropo pod vodstvom in po smernicah obeh najmočnejših sportnih narodov v njej, Italije in Nemčije, se še nadaljujejo, čeprav je bil oktobrski sestanek za ureditev vsaj glavnih vprašanj glede te nove ureditve med mladimi narodi odgoden na poznejši čas. V zvezi s tem se ni težko zamisliti še nekoliko in ugotoviti, da je imel evropski sport prav za prav že od nekdaj vodilno vlogo na svetu in bo šlo pri tem bodočem sestanku samo še za to, da bo ta vodilni položaj tudi potrjen v najbolj oficielni obliki.

Zgodovinski razvoj sporta kaže, da je sport od prvih početkov evropskega izvora in se je šele z evropsko civilizacijo razširil po ostalem svetu. Prve oblike sportnega udejstvovanja izvirajo že iz klasične dobe v stari Grčiji. Ti prvi temelji sporta pa so propadli skupno z grško civilizacijo in starim grškim narodom. Nekako v 15. stoletju se je sport v novi obliki pokazal pri Italijanih, ki je v naslednjem stoletju pod vplivom humanizma dobil še bolj določene oblike. Iz Italije so bile prve sportne igre prenešene v Francijo in odtod dalje po Srednji Evropi. Angleški potniki in opazovalci so slednjič presadili to pridobitev evropske celine tudi na svoj otok, kjer se je prav tako začela naglo širiti.

Hitri razvoj veleobrti je stopnjeval potrebo sporta v Angliji. Čim večji je postajal krog ljubiteljev raznih sportnih iger, tem bolj je bilo treba urediti stroga pravila za igranje vsake izmed njih. Tako so Angleži sestavili prva navodila za pravilno izvajanje boksa, lahke atletike, veslanja, nogometa, tenisa in hokeja, ki so jih razumljivo prevzeli tudi ostali narodi po Evropi. Ne glede na posebni razvoj omenjenih sportnih panog pa sta na sport in telesno vzgojo vplivala še dva pokreta preteklega stoletja, in sicer delovanje švedskih in nemških telovadcev. Obe gibanji sta nastali iz stremljenja za nacionalno uveljavljenje, ne pa zaradi sociooloških potreb. Leta 1793. je napisal Guths Muts svojo knjigo o gimnastiki za mladino, iz katere je vsa praktična navodila prevzel Danec Nachtegal ter v Kodanju otvoril prvo šolo za gimnastiko. Njega je kmalu za tem poiskal švedski vseučiliščnik Ling, ki je uvedel podobno šolo po svojem vzorcu in na kateri so kot prvi sistematično gojili sporte; po njenih vzgledih so pozneje začeli gojiti telovadbo tudi ostali narodi.

V času najhujšega pritiska Napoleona se je v Nemčiji pojavil Friderik Ludvik Jahn, ki je gimnastiko spremenil v važno sredstvo za nacionalno vzgajanje človeka. Jahn je dal nemškemu sportu strogo nacionalni značaj, ki ga nemška telovadba ni izgubila niti potem, ko so se v Evropi spet pojavile angleške oblike sportov. Vzgoja v sportu in krepitvi telesa in duha je povezala široke plasti naroda v veliko in močno skupnost posebno v narodno-socialistični Nemčiji, o čemer smo zadnji čas pisali že večkrat in ob raznih priložnostih.

Čeprav so se Združene države ameriške zelo rade ponašale, da je le tam domovina rekordov v vseh mogočih sportnih panogah, je prav tako neoporečna resnica, da je duhovno vodstvo sporta ostalo v evropskih rokah. Tukaj so bile ustanovljene velike mednarodne zveze, tukaj je bil sedež mednarodnega olimpijskega odbora in tudi ideja obnovitve starih olimpiad se je rodila v mislih evropskega človeka. Ta olimpijska misel je slavila svoje zadnje zmagoslavje pred več kakor šestimi leti v olimpijskih borilnicah Berlina, kjer je bilo zbranih okrog 50 narodov z vseh petih svetovnih delov, toda tudi tedaj se je videlo, da je Evropa med njimi vodilna. Po vsem tem in kar je v pripravah, ne bo več dolgo, ko bo evropski svet tudi formalno dobil svoj položaj v svetu, ki mu pripada. **(Po sportni službi E. S.)**

Dnevni red št. 9

Nova številka glasila Zveznega poveljstva GILL-a

Te dni je izšla nova (septembrska) številka glasila italijanske Liktorske mladine v Ljubljani »Dnevnega reda«, ki je spet pestra po vsebini in zgovorna po bogatem gradivu, ki se nanaša na vsestransko udejstvovanje te mladinske organizacije v naši pokrajini.

Med članki načelne vsebine, ki so uvrščeni v to številko, zasluži posebno pozornost daljši sestavek z naslovom »Delo v šoli«, ki razčlenjuje obrise nove italijanske šole kot glavnega temelja vseh družbenih sil od družine do Korporacije in Stranke za oblikovanje človečanske in politične zavesti novega reda. Na drugem mestu razpravlja uredništvo o GIL-u kot o neumorni delavnici, iz katere izhajajo leto za letom tisoči in tisoči zdravih in dobro vzgojenih mladih ljudi za delo na raznih področjih. Zanimiv je dalje prispevek, ki obnavlja glavne podatke o mogočnem mladinskem zborovanju in tekmovanju, ki je bilo letos jeseni v Milanu v znamenju novih smernic, ki jih bo hodila evropska mladina po vojni, zaključeno z velikimi propagandnim, pa tudi vzgojnim uspehom na vseh področjih, kjer se koristno udejstvuje dozorevajoča mladina.

Ostali del vsebine zadnje številke GILL-ovega obzornika je posvečen poročilom o storjenem delu in obvestilom s smernicami za bodoče. Uredništvo objavlja vsakokrat tudi razne osebne spremembe v vodstvih posameznih odsekov, tako da je tudi ta številka ena sama živa knjiga o daleč razpredenem novem delu, ki ga je marljivo nadaljevala ali pa tudi na novo zastavila — če je bilo treba — v preteklem mesecu Liktorska mladina v Ljubljani. List izdaja Zvezno poveljstvo po svojem uradu za kulturo in propagando.

Dve, tri z Gorenjskega

Iz gorenjskega tednika posnemamo nekaj zanimivih sportnih novic z Gorenjskega: Manjše nogometne edinice, ustanovljene po vsem Gorenjskem, igrajo za svoj posebni pokal. V konkurenci so tudi moštva, ki so se pojavila prav zadnji čas, kakor iz St. Vida, Medvod, Škofje Loke in drugih, pa vendar sem in tja že prav uspešno posežejo med dogolke. — V sportnih preskušnjah raznih obratov, ki jih vsako leto prirejajo sportna vodstva po Nemčiji ločeno od strogega sporta, so v minuli sezoni sodelovale tudi razne tovarne z Gorenjskega. Najboljše mesto je bilo med temi priznano škofjeloški tovarni Brumen in Thaler, med nagrajenimi pa so še podjetje Štora iz Zg. Gamelj, čevljarska zadruga Runo iz Tržiča ter Bonačeva papirnica v Količevem.

Dunajski ping-pongarji so minuli teden gostovali na Jesenicah in so po nekaterih krasnih igrah z domačini zastopniki te igre (predvsem s Strumblom in Knificem) tesno zmagali s 3:2. V teku tega turnirja je mogel mladi Knific poraziti tudi samega nemškega prvaka Wunscha, kar bo še bolj dvignilo njegov sloves. Jeseničani si obetajo po teh uspehih še nova gostovanja najmočnejših predstavnikov nemškega tabletenisa.

•

Nastopi italijanskih boksarjev v Španiji. Prvi dan boksarskega dvoboja med Italijani in Španci se je v Madridu končal s precejšnjimi presenečenji. V štirih srečanjih so samo enkrat zmagali gostje, v ostalih treh pa so prišli do zmag predstavniki domačega boksa. Edino zmago je ta dan spravil mladi Palermo, medtem ko so se morali sloviti boksarji, kakor so Musina, Bondavalli in Proietti zadovoljiti s porazi. Slednji je celo izgubil borbo po diskvalifikaciji.

Paberki iz avtomobilizma

Kakor računajo, je bilo v Zedinjenih državah ameriških odtegnjenih iz prometa do sedaj nič manj kakor en milijon avtomobilskih vozil. Po teh računih kaže, da zdaj obratuje v Severni Ameriki samo še dva in pol milijona avtomobilov za prevoz blaga in šest milijonov osebnih vozil, pri čemer pa je treba upoštevati, da so imeli Američani pred vojno v obratu nič manj kakor 32 milijonov motornih vozil.

* *

V Nemčiji so pred kratkim izročili prometu prve železniške stroje, izdelane v vojni, pri katerih so zelo štedili z materialom in tudi delovnimi urami. Pri izdelavi vsakega stroja te vrste so prihranili v primeri s prejšnjimi vrstami okrog 6000 delovnih ur in približno 6 ton bakra. Zanimivo je, da so bili ti stroji zgrajeni tako, da bodo lahko kljubovali še tako nizkim zimskim temperaturam.

* *

Nova omejitev v angleškem javnem prometu je bila odrejena po vsem otoku. Zaradi teh novih ukrepov je prišlo posebno v Londonu do mnogih neugodnosti, ki v glavnem izvirajo od tod, ker so morali na vseh koncih in krajih zelo omejiti porabo električnega toka.

* *

Švedska industrija bo morala zelo verjetno zmanjšati svoje obratovanje, in sicer zaradi pomanjkanja električne energije kot posledice nezadostnih padavin v minuli poletni sezoni.

ANEKDOTA

Gerhart Hauptmann je nekega dne v pogovoru z nekim zdravnikom poslušal strokovno »kritiko« svojega dela »Ubogi Henrik«.

»Ta vaš bolnik«, je dejal zdravnik, »z medicinskega stališča ni verno prikazan, ker v svojih bolečinah premalo kriči in se vede primerno.«

»To je povsem razumljivo,« je odgovoril Hauptmann, »v njegovem času namreč še ni bilo tako visokih zdravniških honorarjev kakor v naših dneh.«

Najvišje cene na ljubljanskem živilskem trgu

veljavne od ponedeljka 9. t. m. zjutraj

Ljubljana, 7. novembra.

Po dogovoru z zastopnicami in zastopniki konsumentov, pridelovalcev in prodajalcev je mestni tržni urad Visokemu komisariatu spet predložil najvišje cene za tržno blago v Ljubljani ter jih je ta odobril.

Z odlokom VIII/2. št. 4191/24, Visokega komisariata za Ljubljansko pokrajino veljajo za Ljubljano določene najvišje cene *od ponedeljka 9. novembra 1942-XXI zjutraj dalje do objave novega cenika.*

Najvišje cene, ki je po njih dovoljeno v Ljubljani prodajati v ceniku navedeno blago in ga plačevati, so naslednje:

Zeljnate glave pod 10 kg po 1.50 L, zeljnate glave nad 10 kg po 1 L, rdeče zelje 2 L, kislo zelje 4 L, ohrovt 2 L, repa na drobno 1 L, repa na debelo 0.75 L, kisla repa 2.50 L, endivija 4 L, motovilec 6 L, radič 4 L, mehka špinača 4 L, trda špinača 3 L, karfijola brez listov 5 L, rdeča pesa 3 L, rdeči korenček brez zelenja 3 L, rumeno korenje 1.20 L, peteršilj 4 L, zelena 4 L, šopek zelenjave za juho 0.25 L, rumena koleraba 1.50 L, kolerabice 3 L, črna redkev 1.50 L, čebula 2 L, šalota 4 L, česenj 8 L, zelena paprika 5.30 L, osnaženi hren 4 L, jabolka I. vrste, namizna, izbrana 4.25, II. vrste 3.60 L, III. vrste 3.— L, hruške I. vrste 4.45, II. vrste 3.85, kilogram suhega lipovega cvetja 18 L, jajca po 2 L, žlahtne gobe 12 L, sivke za vlaganje 10 L, vse druge užitne gobe 6 L, kostanj 4 L.

Kjer ni posebej naveden liter, veljajo cene za kilogram. Opozarjamo pa, da vse te cene veljajo samo za blago, pridelano v Ljubljanski pokrajini, ker je za blago, uvoženo iz drugih krajev, v veljavi cenik za zelenjavo in sadje št. 22 na rumenem papirju. Posebno pa opozarjamo prodajalke in prodajalce, da mora biti po teh cenah naprodaj vse blago zdravo otrebljeno in v takem stanju, kakor je opisano v ceniku. Vsa povrtnina mora biti osnažena in oprana vendar pa ne več mokra pač pa sveža.

Vse te najvišje dopustne cene in tudi vse nižje cene morajo biti vidno označene pri vsem v ceniku navedenem blagu ne samo na Vodnikovem in Pogačarjevem, temveč tudi na živilskih trgih v Mostah, na Viču, na Sv. Jakoba trgu in v Šiški, enako pa sploh pri vseh prodajalkah in prodajalcih po vsej mestni občini ljubljanski.

Sodobnik

Ruski emigrant Sergej Nikolajevič Kun, ki živi dolga leta v Ljubljani, je posvetil svojo veliko življenjsko izkušenost in obsežno znanje vzgojni krizi v naših dneh. Spisal je daljšo razpravo, iz katere prinašamo nekatere odlomke, prepričani, da se bodo z njim vred mnogi čitatelji zamislili v vprašanja, ki jih zastavlja potreba nove, uspešnejše vzgoje za urejeno človeško sožitje.

Uredništvo.

Družina in šola, knjige in časopisi, gledališče in kino: vse, vse govori sodobnemu človeku o osebnem uspehu in ga uči hrepeneti le po tem, da ga doseže. Že v otroških igrah tekmuje s svojimi tovariši, kdo je boljši. Skozi nižjo, srednjo in višjo šolo nosi v življenju ko začaran idejo o svojem uspehu. Vse njegovo delovanje mu je le sredstvo, da ga doseže. Gorje, če se mu to ne posreči: sam kakor kak osamljen popotnik se ustavi sredi svojega pota in čuti vso grenkobo svoje usode brez izhoda. Zato pogosto omahne v svoji morali: hoteč si za vsako ceno zagotoviti uspeh, brez vere v Boga še laže prestopi zakone človeške družbe ali pada vse niže in niže, dokler popolnoma ne izgubi duševnega ravnotežja in znori ali pa konča svoje zgrešeno življenje s samomorom. Vsak dan neizprosno terja življenje novih žrtev iz vrst teh obupancev.

Isti činitelji so ustvarili tudi sodobno duševno krizo človeštva, ki je ne bodo rešili nobeni materialistični sistemi. Že tisočletja teče življenje človeštva v tej strugi, že tisočletja bije človek strašen boj, da bi v dosegi svojega osebnega uspeha našel od človeške družbe dovoljeni kompromis med svojimi in njenimi interesi.

Sredi vseh teh osebnih stremljenj, te tekme za srečo, smo pa mogli opaziti v vseh časih življenja človeštva posamezne ljudi, bogate po duhu, ki so, navdahnjeni od kakšne plemenitejše ideje, posvetili njej vse moči, pozabljajoč na lastni uspeh. To so bili geniji, ki so vodili človeštvo na nova pota v njegovem večnem iskanju resnice.

Toda poglejmo bliže, kateri in kakšni so činitelji, ki vodijo človeka v tem procesu iskanja sreče ali uspeha: prvi činitelj je čustvo **egoizma** in drugi je čustvo **samoljubja**.

Egoizem je čustvo, ki je svojstveno vsaki živali, to je čustvo brezobzirnega hrepenenja po lastnem ugodju. Za primer stoodstotne stabilnosti tega čustva v živem bitju nam služi svinja. To njeno ime prenašamo tudi na človeka takrat, kadar je izgubil socialni čut do bližnjega in brezobzirno hrepeni le po svojem lastnem ugodju. Človek je razumno bitje in zaradi tega socialno bitje. To pa zato, ker takrat, ko dojema zunanji svet, sklepa in bremeni svojo dušo ter obremenivši dušo išče odmeva v drugem, sebi podobnem bitju, da bi tako razbremenil sebe, ko najde oporo v drugem. Zato cenimo v človeku vse, kar pomaga človeški družbi v njenem obstoju in razvoju, na primer plemenitost — sposobnost žrtvovati svoje interese v prid bližnjega ali družbe. Plemenitega častimo, egoista obsojamo.

Toda kljub temu, da je to čustvo nizkotno, moramo pripoznati, da je človeku neogibno potreben tako imenovani zdravi egoizem, to je gotov minimum čustva skrbi za sebe, ki pomaga človeku živeti na tisti stopnji, ki mu zagotovi higiensko zdravo življenje, da ne postane ognjišče raznih bolezni in s tem socialno opasen. Prav tako moramo priznati tudi še drugo plat egoizma — egotizem. Ta je neogibno potreben v življenju, to je tisto čustvo skrbi človeka za sebe, ko v stadiju svojega duševnega razvoja usmerja vse svoje moči na to, da bi čimbolj izpopolnil in razvil svoje znanje in sposobnosti jaza in bil s tem potem čimbolj koristen činitelj človeški družbi.

Še močnejše gibalo človekovega dejanja in nehanja je čustvo samoljubja. Kakor ima v naravi vsako telo svojo specifično težo (n. pr. voda 1, živo srebro 13 itd.), tako ima v družbi vsak posameznik svojo specifično težo. Eden je cestni pometač, skromen poštenjak, drugi nadobuden mladenič bogatih staršev, tretji sin slovečega javnega delavca. Vsak ima svojo socialno specifično težo in bi jo hotel vsaj ohraniti, če že ne povečati. In prav to čustvo hrepenenja: vsaj ohraniti, če že ne povečati svojo socialno specifično težo, se imenuje samoljubje.

Vsak človek usmerja svoje življenjsko delovanje v glavnem s pomočjo teh dveh čustev, ravnajoč se po svojih privzgojenih duševnih navadah. Zagotoviti si materialni položaj, povzpeti se čim više na lestvici priznanj za pridobljene socialne zasluge, to je stremljenje vsakega zdravega človeka. Zlo pa je v tem, da mu je njegovo delo in zanimanje le sredstvo, da se uveljavi in doseže svoj življenjski uspeh, torej mu je glavna skrb za lastni jaz, ne za druge. V tekmovanju duševnih interesov, ki vodijo človekovo delovanje, gre pri njem prvenstvo vedno interesu za dosego osebnega uspeha.

Prav ta večni primat egoističnih interesov je povzročitelj sodobne duševne krize, ki tlači ves svet.

V temelju vsakega človeškega delovanja leži interes. Brez dela ne more živeti niti en človek. Največji lenuh tudi kaj dela in seveda dela le to, kar ga zanima, to je, da dela to, kar je njegov interes. Vrednost rezultata človeškega delovanja je popolnoma odvisna od stopnje intenzivnosti njegovega interesa do dela. Zato predvsem razlikujemo posredni in neposredni interes. Neposredni interes, ki predstavlja osredočenje vseh mojih moči na nekem enem, je zanimanje, povzročeno od samega bistva predmeta. Posredni interes pa je zanimanje do predmeta, povzročeno s tem, da bi po tem zanimanju dobili možnost baviti se s tem, kar nas zanima po svojem bistvu.

Toda, v čem obstoji duševno stanje človeka, ki se zanima za nekaj, kar osredotoča ves njegov jaz na nekaj? Kaj je privlačnega za človeka v interesu samem? Samo bistvo interesa je privlačno za človeka. Duševno stanje interesa sestoji v posebnem stanju razuma, ki je osredotočen le na eno takrat, kadar je kakor očaran, kakor bi bil v oblasti nadnaravnega. Srce, nagnjeno od tega stanja, deluje močneje. Kolikor so pri uživanju interesa popolneje zaposlene vse duševne moči, toliko več uživa človek in toliko večji je rezultat takega zanimanja. Stoodstotna zaposlenost na eni izmed sposobnosti človeka je stanje interesa genija. Če bi hoteli dvigniti produktivnost, bi morali dvigniti interes proizvajalca. Stoodstotni interes do dela zagotovi njegov stoodstotni uspeh.

Z druge strani pa človek hrepeni po tem, da zadosti svojemu interesu.

Po delu sodim in cenim človeka. Zakaj? Zato, ker vsak dela. In to, kar dela in kako dela, je tipično zanj. To, kar odloča v delovanju človeka in ga kvalificira, so nedvomno njegovi interesi. In zato, ker cenimo človeka po njegovem delu, sodimo in cenimo pomen njegovih interesov.

Moški v kuhinji

Odkar ne gre možu več pravica podajati se v sovražno življenje samemu, ni kuhinja več izključno polje žene. Čedalje bolj se množi armada mož, ki smatrajo, da ni nič nečastnega, če stopijo sami k ognjišču in prevzamejo posle domačega kuharja. Pri tem jim niti ne pride na um, da bi se s tem smatrali ponižane, kar se rado primeri, kadar se premakne težišče moči med spoloma, stvar, ki vodi vedno k popolnemu sprijaznjenju s stroko, ki sicer pripada ženski in ki postane usodna za moškega, če se tega odločno ne brani. To je že zaradi tega ne-

smisel, ker opravljajo možje, ki se s športnim navdušenjem posvečajo gastronomski znanosti, to delo iz proste volje.

Vsake stvari pa se mora človek naučiti in tako zahteva neko mero veščine tudi kuhanje, ki ni ravno najlažja umetnost. Vprašanje pa je, kje naj se moški nauči te umetnosti? Pri lastni ženi ali drugje? Da bi se naučil tega pri lastni ženi, je pač najenostavnejše, a ne za vsakogar lahko. Na podobne ovire bi zadel moški tudi v kuharskih šolah ki so namenjene ženskam. Kaj tedaj? Ustanoviti bi bilo treba kuharske šole za moške. To misel so najprej realizirale Zedinjene države, kjer je nova vrsta kuharjev-amaterjev najmočnejše zastopana. Tam je bilo že pred desetletjem gibanje tako močno, da se je zahtevalo na zadnjem zborovanju ameriških tvorničarjev za štedilnike in kuhinjske naprave, naj se pri izdelovanju kuhinjskih predmetov bolj kakor do sedaj ozira na gentlemene, ker se moški čedalje močneje uvrščajo v armado družinskih kuharjev. V državah, ki jim je do razdelitve dela je bil mož že davno poprej vzgojen za pomoč v kuhinji. Njegova pomoč se je izprva omejevala le na pomivanje posodja. Ne da se torej tajiti, da smo doživeli le neki napredek s tem da moderni tečaji za kuhanje skrbijo za to, da se tudi moški pripusti k plemenitejšemu kuhinjskemu opravilu, kakor je pomivanje posode — h kuhanju samemu.

V Berlinu je že dolgo nekaj šol za kuharje. Med njimi je ena ki je namenjena samo samcem, katerih grlo ima zahteve, prosegajoče povprečno restavracijsko ali penzijsko kuhinjo. Ta šola za samce pa ne uči samo, kako se pripravljajo slastne jedi. Kuharskim učencem se delijo tudi nauki, kako se dá z najmanjšo priliko za kuhanje ob najskromnejši porabi posode napraviti najboljši obed ali večerja, kakor se dá preurediti pisalna miza in knjižna omara v jedilnico.

Kdor se preveč čudi zanimanju, da se možje posvečajo kuhinji, naj se spomni samo na to, da kuhinja in v prvi vrsti dobro kuhanje ni bilo nikoli samo ženska zadeva. Nasprotno, kar se tiče resnično stvariteljskega v tej umetnosti, je bilo že od nekdaj mnogo bolj doména moških kakor žensk. Vsaka boljša kuharska knjiga pove, da so bili veliki kuharji, katerih imena pomni zgodovina, izključno moški. Prejšnji vodilni položaj moškega v kuharski umetnosti se je spremenil le toliko, da je mož prepustil praktično izvajanje kuharskega poklica ženski. Po vsej pravici se torej lahko reče, da je kuhanje kot ustanova moška, kot izvrševanje pa ženska zadeva. Ta ugotovitev ne bo kaj laskava za ženske, posebno ne, če pomislimo, da je to dejstvo izpričevalo finejše inteligence, izobraženega okusa moža. Sam Maupassant je to priznal, ko je zapisal: »Le bedaki niso sladokusci. Človek je gurmán, kakor je umetnik, na primer pesnik. Čutni okus je tako delikaten, take popolnosti zmožen organ kakor oko ali uho. Komur manjka okus, je prikrajšan za izbrano zmožnost spoštovanja jedi. Prav tako je človek lahko nezmožen pravilno oceniti knjigo ali kako drugo umetnino. Nekateri imajo pač prav tako neumna usta kakor drugi neumno glavo.«

Mnoge skrivnosti obdajajo človeštvo

Sloveči francoski astronom Camille Flammarion (1842—1925), ki je imel svoj zasebni observatorij v Juvisnyju pri Parizu, se je mnogo bavil z raznovrstnimi skrivnostnimi pojavi. Marsikaj je razjasnil, razkril in razkrinkal. O njegovih izkušnjah govori naslednji članek:

Človeško bitje, pravi Flammarion, zmore mnoge še neraziskane sposobnosti. Opazovanja pri medijih, »proizvajalcih moči«, kažejo na te sposobnosti, enako kakor človeški magnetizem, hipnoza, telepatija, vid brez oči, drugi obraz. Te nepoznane duševne moči zaslužijo, da jih pritegnemo v krog znanstvene raziskave. Zdaj se nahajajo še v ptolomejski dobi, čakajo na svojega Keplerja in Newtona: silijo k raziskovanju. V tem pravcu je Flammarion dolga leta posvečal trud neznanim prirodnim si-

lam. Vodil je ankete, zbiral je številne dopise o različnih pojavih, ki se niso dali razložiti s preprostim človeškim razumom, prisostvoval je mnogim sestankom in je sam vabil v svoj krog različne medije, posebno še Evzapijo Paladino iz Napolija, s katero je izvajal celo vrsto poizkusov, vršeč s pomočjo svojih prijateljev kolikor le mogoče natančno nadzorstvo.

Vsi vemo, je izvajal učeni mož, da nam naša čutila javljajo samo del tistega, kar imenujemo resnico, in še to po načinu prizme, ki obdaja resnico. Če bi bil naš planet vedno pokrit z oblaki ne bi videli niti Sonca niti Meseca niti planetov in celotni vsemir bi nam ostal nepoznan. Človeško znanje bi bilo obsojeno k večni blodnji. Ampak tisto, kar vemo, je še vedno pravcata ničla nasproti onemu, česar ne vemo. Sam naš očesni živec je le nepopolna priča. Videz je nezanesljiva podlaga naših idej, dojemanj, čustovanj in verovanj. Prvi in najosnovnejši izmed vseh takih varljivosti sklepov se nanaša na nepremičnost Zemlje. Človek se je od nekdaj počutil v središču sveta in si je temu primerno tudi vse predstavljal. Človek živi v globokobi nevednosti. Človeštvo ne ve niti tega, da nam naša prirodna organizacija ne da spoznati resnice. Nad vse smo ujeti v varljivost.

Le malo vidimo in vemo

Edino znanstvena raziskava prinaša našemu duhu nekaj luči. Tako na primer niti malo ne čutimo neverjetno naglih gibanj Zemlje pod našimi nogami. Naš planet se nam zdi nespremenljiv, nepremičen, z določenimi smermi. In vendar drvi skoz vsemir ter nas nosi z brzino 107.000 km na uro, leto za letom okrog Sonca, ki se takisto giblje v neizmernem prostoru. Obenem se suče naša Zemlja v 24 urah okrog svoje osi tako naglo, da se v srednji Evropi sučemo s hitrostjo svojih 300 metrov v sekundi, na ravniku celo s hitrostjo 465 metrov. Naš planet je igračka štirinajstih različnih gibanj, od katerih ne opazimo niti enega. Nadalje: ali vidimo zrak, ki ga dihamo, ali čutimo njegovo težo? Površina človeškega telesa nosi zračno breme v teži svojih 16.000 kg za kar ima v notranjosti enak protiutež. Pred Galilejem, Torricellijem in Pascalom ni imelo človeštvo o teži zraka niti pojma. Znanost ugotavlja: priroda sama nam tega ne da opaziti. Ozračje pretakajo razni tokovi, ki nam ostanejo neznani. Elektrika se nam javlja pri nevihtah. Sonce nam stalno pošilja magnetične žarke, ki na daljavo 150.000.000 km vplivajo na magnetno iglo, ne da bi naša čutila to količkaj dojela. Le redke, nežne, fino čuteče človeške nature občutijo električne in magnetične tokove. To, kar imenujemo luč, dojema človeško oko le v majhni meri. Naše uho dojema le 32 tresljajev globokih tonov v sekundi in do 36.000 tresljajev za najvišje glasove. Kar imenujemo vonj, dojema naš nos le iz neposredne bližine in le gotovo količino izločkov. Živalstvo se v tem pogledu močno razlikuje od človeštva. Vid, sluh in vonj so edina tri čutila, ki nas spravljajo v zvezo s svetom izven našega telesa. Ostali dve čutili (okus in tip) učinkujeta le z neposrednim dotikom. To je zelo malo in razen tega nam naša edina čutila ne dajo spoznati resnice.

Možno je, da okrog nas bivajo bitja, ki so nevidna in nedotakljiva, s katerimi nas naši čuti ne spravljajo v zvezo. Ne pravim: so taka bitja, marveč rečem: lahko da so! In ta izrek je razumsko potreben zaključek gornjih ugotovitev. Dokazano je, da nam naša čutila ne kažejo tistega, kar je res, marveč nam javljajo krivo ali zmotno (premikanje Zemlje, teže zraka, izžarevanje, elektrika, magnetizem in drugo). Nismo torej upravičeni misliti, da zgolj tisto, kar vidimo, edino predstavlja stvarnost, marveč ravno nasprotno. Lahko, da nas obdajajo nevidna bitja. Kdo je kaj slutil o mikrobih, preden niso bili odkriti! In vendar jih mrgoli na milijarde in njihova vloga v življenju vseh organizmov je znatna. Vid nam ne odkriva resnice. Je samo ena resnica, ki jo lahko sami cenimo, in to je naša misel.

Bridke izkušnje

V takem iskrenem prepričanju in spoznavanju je torej učenjak Flammarion raziskoval skrivne prirodne sile. Bilo je to na prelomu preteklega in sedanjega stoletja, ko se je svet vneto zanimal za najrazličnejše okultne pojave. Flammarionova poročila o lastnih poizkusih se še danes čitajo zanimivejše kakor fantastični romani. In vendar...

In vendar je tudi Camille Flammarion moral uvrstiti v svojo znamenito knjigo »Neznane prirodne sile« obsežno sedmo poglavje z naslovom: »Sleparstvo, podtikanje, zvijača, podlost, sejmarska umetnost, prevare, težave«. Tu ugotavlja med drugim: že v prejšnjih poglavjih sem moral ponovno govoriti o sleparstvih medijev, pred katerimi morajo biti preizkuševalci vedno pozorni. Ta okolnost je že mnogim odličnim možem vzela pogum in jih odvrnila od tega, da bi nadaljevali raziskavanja, ker niso marali izgubljati časa. Tu je potrebna važna opomba. Vsi filozofi vedo, da so histerične osebe močno nagnjene k laži in sleparstvu. Lažejo navidezno brez vzroka, le v lastno zadovoljstvo. V najboljši družbi najdete histerične ženske in deklice. Neoporečno je dejstvo: pri poizkusih, s katerimi se bavimo, pritiče sleparstvu toliksen delež, da ga ne smemo prenizko ceniti. Smatram za svojo dolžnost, da navedem nekaj primerov. Polnih štirideset let sem preučeval skoraj vse medije, katerih eksperimenti so vzbujali največjo pozornost: Daniel Douglas Home je imel presenetljive sposobnosti, da je celo pred Napoleonom III., njegovo družino in njegovimi prijatelji prirejal nenavadne spiritistične seanse. C. Brédif je proizvajal pestre prikazni. Eglington je imel začarane škriljeve ploščice. Henry Slade je z zvezdoslovcem Zöllnerjem izvajal take nepojmljive poizkuse, da geometrija ni našla drugega izhoda, kakor da je priznala možnost četrtega prostornega razmerja. Buguet je imel fotografske plošče, na katerih so se videle sence umrlih — sleparije tega moža sem spoznal šele po petih tednih, ko mi je dovolil, da sem z njim eksperimentiral. Lacroix je klical duhove (vseh starosti!) in se je zdelo, da pridirjajo kar v celih krdelih. Poznal sem še vrsto drugih, ki so z več ali manj nenavadnimi, čudovitimi predstavami vzbudili živahno zanimanje spiritistov in raziskovalcev.

Dalje izvaja sivi učenjak Flammarion: »Bil sem zelo pogosto razočaran. Kadar sem ukrenil najskrbneje, da onemogočim mediju sleparijo, nisem imel nobenega uspeha. Če sem se napravil, kakor da ničesar ne vidim, mi seveda ni bilo težko razkriti sleparstvo. Navadno so se pojavile prikazni ravno v trenutku raztresenosti, ko je moja pozornost malce popustila. Ko sem nadaljeval svoja raziskavanja, sem na lastne oči videl, kako je Buguet prirejal svoje plošče. Na lastne oči sem videl, kako je Slade pod mizo pisal na skrito škriljevo tablico. Glede tega slavnega medija opozarjam, da se je po svojih poizkusih s Zöllnerjem, ravnateljem zvezdarne v Lipskem, podal v Pariz in se stavil na razpolago meni in vsem zvezdogledom naše zvezdarne. Trdil je, da lahko s pisalnikom, ki ga položi med dve zvezani škriljevi tablici, dobi pisavo duhov. Nadalje je trdil, da lahko povzroča nihanje magnetne igle, prerivanje pohištva in avtomatično metanje različnih predmetov. V teku šestih tednov sva imela sejo vsak ponedeljek od 11. do 12. ure v mojem stanovanju. Dosegel nisem nič pozitivnega. Dovolj mi je bilo izgubljanje časa in sem se dogovoril z ravnateljem pariške zvezdarne, admiralom Mouchezom, da izročiva Sladeu dvojno škriljasto tablico, ki jo bova sama pripravila za poizkus. Storila sva vse potrebno, da ne bi bila preslepljena. Zapečatila sva papirnati ovoj obeh tablic z žigom zvezdarne, in sicer tako, da bi bila sleparija takoj razkrita, čim bi kdo snel ovoj. Slade je pristal na te pogoje. Prevzel je tablici. Ne samo četrt ali pol ure, temveč polnih deset dni sta bili tablici pod vplivom tega medija. Ko nama ju je vrnil, nista imeli niti sledu kakšnega pismenega znaka, medtem ko je bilo prej vedno kaj napisanega od duhov, če je vzel narazen obe tablici, ki ju je bil sam pripravil za poizkus. Po londonski obsodbi na tri mesece zaradi sleparij je sloveči Slade umrl l. 1905 v nekem ameriškem zavodu za duševno bolne.

Kadar prodajaš ali kupuješ — preglej »Jutrove« male oglase!

Biagio Pantaleo:

Nemogoča ljubezen

V pričakovanju so se moji srčni utripi zlivali s hrupom zunanjega življenja. S plahim srcem sem pričakoval trenutka, kateri naj bi mi bil povrnil vedrino in veselje do življenja.

Toliko da se je bilo zvečerilo, samota se je v tistem predmestnem kraju bolj in bolj poudarjala, vsak šum je polagoma zamiral, osamljene hiše, obdane od zelenečih travnikov, so se osvetljevale in odmevale od domačih glasov, ura na visokem in vitkem zvoniku, štrlečem z vrhom v sinjkasto obzorje, je že kazala večerno uro, uro, katero je moje srce tako težko pričakovalo. Moj pogled se je upiral v vogal zapuščene ulice in oprezal za trenutkom, v katerem naj bi zaželena ženska stopila iz svoje hiše ter prišla z moji samoti tako dragimi sencami na dogovorjeno mesto sestanka. Pričakovanje je postajalo za moje hlepeče srce bolj in bolj tesnobno in nisem sanjal o ničemer drugem, kakor da bi že kmalu stisnil v svojem objemu drago osebo, po kateri sem tako strpljivo hrepenel.

Sestanek je bil določen pri skromni, osamljeni in skoraj temni hišici, zaupni priči najine ljubezni in moje srčne tesnobe, ko se je nebo odevalo s temnimi nočnimi sencami in so se oblaki-ovčice nalik zvitkom volne razpuščali v mlačnem vetru in s kodrci preprezali neizmerno sinjino. Čakal sem z naraščajočo nervoznostjo, tako da se mi je vsak hipec minute zdel dolg kakor dan. Iznenada pa me je zajel val neopisnega veselja: v majhni oddaljenosti se je premikala drobna postava s sklalnimi potezami elegantnega telesa in se s počasnimi koraki približevala mestu sestanka. Bila je ona, sen vsega mojega življenja. Srce mi je začelo krepko biti od veselja in bojazni, videl sem jo prihajati lepo in žlahtno kakor pomlad, polna obljub in čarov.

Srečala sva se; stisk roke, izmena nasmeha, nekaj besed.

Tišina kraja naju je motila, misli so se mi brez presledka kopičile in nekakšen odpor mi je bolj in bolj vznemirjal srce. Nikoli dotehmal še nisem bil ljubil in ne bi bil verjel, da bi mogel tako silno, tako strastno ljubiti. Vsaka njena bridkost je bila moja bridkost, vsaka njena želja moja, vsaka njena radost me je osrečevala, a v trenutku ko je bila prevzeta od zaskrbljenosti, da bi si v težki uri poiskala pomoč, oporo, prijateljski glas, nisem znal najti niti ene besede, katera naj bi ji povedala, kako sem vse to v duhu videl in razumel.

Vendarle nisem verjel kamemu sebi in sem še upal, pričakoval.

Ona je molčala in iz njenih oči je odseval nekakšen strah, nekakšen skrivnosten in bloden izraz, ki je hotel povedati toliko tega, preveč tega... Molčala je, ker se je zavedala svojih neutaljivih nedostatkov... Bala se je povedati, kar je nosila v svojem srcu lahke ženske, boječ se moje nepremišljene reakcije, kakšnega mojega nepreudarnega dejanja, ki bi bil mogel za vedno pretrgati vez med nama. Vprav v tem trenutku sem doumel žensko, katero sem tako silno ljubil, njo, ki se je v svoji neumerjeni žeji po uživanju in slavohlepnosti igrala z mojim srcem kakor z igračo in je drgetala ob tem. Oh, iznad strasti pa se je zmagoslavno dvignil moj ranjeni ponos in mi je branil, da bi bil strahopeten.

Skušal sem na vsak način tej ženski dopovedati in ji dati razumeti njene napake, in bolj od mojih besed ji je moj pogled razkril moja čustva in ji razgalil mojo dušo, hrepenečo po njej. Z najprijaznejšim in najnežnejšim milovanjem sem jo skušal priklicati k dejstvenosti svoje ljubezni, ki je bila mnogo bolj vzvišena, kakor si je ona mogla želeti. Ona pa me je z nekakšnim zlobnim žarom v svojih očeh zavrnila malone s prezirom. Občutek upornosti mi je navdal srce, vendarle sem hotel še upati.

Odpravila sva se v zvezdni sij in nemo molčala spotoma. Nato me je prosila, naj bi jo spremil na njeno stanovanje. To me je prosila plaho, skoraj ponižno; in jaz se nisem znal upirati njeni želji, katero je bila izrazila s tolikšno nepričakovano ljubkostjo.

V zaupni toploti njene sobe, razsvetljene od sinjkaste luči, ki je kotičku najinih src podeljevala še večjo zaupnost, sem jo vprašal po vzroku njene hladnoče in ji šepetal najlepše, najganljivejše besede, tiste, ki so v srečnih dneh najine nepozabne ljubezni vsakokrat mogle privabiti smehljaj na njena usta.

Poljubil sem jo, ji skušal prebuditi najdražje spomine, toda ona je hladna in brezčutna ostala brez glasu globoko pogreznjena v svoje mračne misli. Je potemtakem vse končano med nama?

Je kdo drugi, manj strasten, toda bogatejši od mene, osvojil njeno srce? Mogoče, da se je iznova tako ponižala?

Poznal sem njeno preteklo življenje, vedel sem za njeno lahkoživje znane so mi bile njene muhe a vendarle sem jo ljubil ter jo hotel na vsak način varovati pred novim padcem. Misleč kot zaljubljenec, sem ji bil odpustil njeno preteklost in v veri, da mi bo uspelo prečistiti njeno dušo z močjo svoje ljubezni sem ji bil obljubil srečno bodočnost. Prisegla mi je bila, da bo spremenila svoje je življenje in spričo njene dobre volje ji je to, vsaj za kratek čas, tudi uspelo. Potem pa je nagon, ki je bil močnejši od njene prisege, iznova zadobil oblast nad njo. Pod pritiskom nezdravega okolja brškone ni imela moči, da bi bila mogla nadvladati svojo čud, razen za ceno velikih žrtev in z oporo ljubezni, ki bi jo bila mogla nadvladati svojo čud, razen za ceno velikih žrtev in z oporo ljubezni, ki bi jo bila mogla dvigniti do resnih čustev neveste, matere, družine. Ni hotela tega, uboga ženska, prepuščena oblasti nasprotne usode.

Jasno mi je torej bilo, da bodo vsi moji napori zaman, pa sem jo zavrgel kot nevredno ljubezni, kakršno je čutilo moje srce. To je bil najin poslednji večer. Bleda, molčljiva in neodločna je upirala vame žarke poglede svojih velikih oči, ki so, kakor je bilo videti, prosile usmiljenja.

»Ne zapusti me, ne zapusti me...«, je ihtela, zadržujoč utripe svojega srca, medtem ko je zaman skušala prikriti svoj jok. »Saj ne veš, ne moreš razumeti. Vidiš, ljubim te pa se le ne morem upirati skušnjavi, ki me obvladuje ter peha v zlo. Če bi mogel brati v moji duši, bi imel usmiljenje z menoj. Ne bodi hud, ne zapusti me...«

Tresoča se ko list v viharnem vetru, je upirala dalje vame poglede svojih lepih objokanih oči. Borila se je sama s seboj, bila je strašen boj med svojim srcem in svojimi nagoni, katerega pa ni znala dobojevati.

»Saj nisem hudobna, verjemi mi,« je dodala, težko sopeč, in vzela mojo roko v svoje mrzle, tresoče se dlani.

»Zakaj pa se tedaj ne znaš premagati?« sem jo vprašal in se sklonil z usti do njenih mehkih, dišečih las.

»Ne vem, ne vem...«

»Hoteti moraš...«

»Ne morem.«

»Tedaj mi ne preostaja, da bi ti še kaj rekel, uboga duša.«

Vstal sem in napravil kretnjo, da bi bil odšel.

»Ostani.., ne hodi tako,« mi je zaklicala; in v njenem preplašenem klicu sem občutil polom vsega svojega bistva. Njena bridkost me je še zadržala.

»Kaj morem še storiti zate? Povej mi...«

»Nič... in vse.«

Prisiljeno je dolgo časa molčala.

Pogledi so ji begali po mraku v sobi, kakor da bi iskali nade.

»Nič za to,« je spregovorila iznenada in se obrnila proti meni. »Zdaj je brez koristi. Ti me ljubiš, a me nečeš razumeti.«

»Hočeš, da se ponižam potemtakem? Ljubim te, vedi to; toda to ne more, ne sme biti zadosten razlog, da bi se podvrgel ženskim muham. Razumeš?«

»Dovolj, dovolj...,« je prosila, težko dihajoč. »Nikar me ne žali pred zadnjim slovesom. Vem, da pojdeš od mene, in tudi vem, da se ne boš več vrnil, je li?«

»To je odvisno od tvoje volje.«

»Do malo popred še, zdaj pa ne več. Mi ne rečeš niti zbogom?«

S smrtjo v duši sem ponovil ob slovesu žalostno besedo. Bilo je končano z njo. Dasi sem jo ljubil, jo iznova vzljubil, sem jo le zapustil.

Neka čudna usoda je težko ležala na nama.

»Zbogom,« sem zamrmral.

»Zbogom«, je zasopihala ona.

Sence zunaj na zapuščeni ulici so imele strahotne podobe.

Dolgo sem hodil v tihi noči, zasledovan od prikazni nemogoče ljubezni.

Prevedel G. K.

Spomini na „Naše moči“

Ob štiridesetletnici dijaškega literarnega kluba in njegovega lista

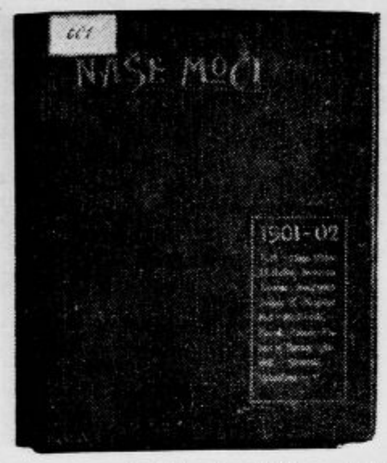

Ob prelomu stoletja je dijaško mladino razgibala in nase pritegnila slovenska Moderna, ki so jo ustvarili klubovci »Zadrugarji«: Cankar, Kette, Murn in Župančič. Za te kažipote in svetilnike v nove smeri se je mladina navduševala, vzporedno z našo Moderno se je razvijal dijaški preporod, mladina se je med seboj povezala in poglobila v zavednosti. Med dijaštvom se je kmalu zvedelo, kdo piše in pesnikuje, zanimali so se drug za drugega, našli so se, se zbrali k sestanku in sklenili ustanoviti literarni klub in pisati list »Naše moči«.

Ustanovni občni zbor je bil v Linhartovi ulici na domu sklicatelja sedmošolca Frana Medića, ki je bil gonilna sila, urednik lista, inteligenten fant, načitan, izpodbudljive organizatorične nadarjenosti. Z mehko in toplo besedo je znal povezati člane v delovno celoto. Umrl je 4. novembra 1903.

To leto se je literarni klub razšel, ker so nekateri abiturijenti-člani odšli na visoke šole v Prago in na Dunaj, drugi pa smo nastopili svoja službena mesta.

Pobratimskemu tovarištvu so ostali člani zvesti, kakor jim je ostal lep spomin na idealno delavnost v klubu, ki jih je spremljal na potu življenja in čez zenit v današnje dni, ko:

»V večer jesenski nežna pesem
trepeče v strunah violin
in tih odmev srcé objema
na dni mladosti zlat spomin.«

Sotrudniki „Naših moči“

so se podpisavali s polnim imenom, ali s psevdonimom in so bili sledeči s številom prispevkov:

A. Apè 1, Hugo Viktor Gerbič 14, I. E. Rubin-Ivan Lah 3, Ivanovna-Mara Tavčarjeva 8, Jaromir-Fran Medič 19, Josip Zorkin-Julijan-Jože Bekš 28 in sonetni venec, Miniševski-Maksim Gaspari 20, Palnàk-Pavel Flerè 7, Rebon pl. Bassaj-Ferdo Lev Tuma 1, Rudolf Dostal 2, Strninski-Leopold Turšič 11, Ivan Tomc pa je predaval o astronomiji.

Glavni ilustrator je bil Miniševski — Maksim Gaspari, ki je olepšal list s 83 slikami, sledil mu je Hugo Gerbič, sin glasbenika, s 36 ilustracijami, A. Apè je prispeval 5, Koželj 3, Fran Brecelnjik 4, Fran Klemenčič 1, Josip Verbič 2, članica Vekoslava Nečimarjeva je okrasila Jože Bekša sonetni venec z nežnimi slikami,

† Josip Verbič: Bolgar

med katerimi je posebno izrazita perorisba »Venec« kot filigransko delo.

Mesečnik «Naše moči« so pisali člani izmenoma; zdaj je vezan v zeleno platno z vtisnjenimi zlatimi črkami naslova in imeni sotrudnikov. Knjiga je prišla v last državne licejske knjižnice v Ljubljani pod značko ms. 601-331-23 dne 24. 4. 1923. s podpisoma Jože Bekša in Rudolfa Dostala; zdaj je v univerzitetni biblioteki.

Kazalo in naslovi so pisani s kurzivno pisavo. Prolog je napisal Fran Medič dne 5. avgusta 1902 pod »Vicit amor«. Tu razvija svoje misli in nazore, ki izzvenijo v besedah: »Fave Phoebus, novias tua templa ingreditur sacerdos«.

Kettejeva številka

Knjiga obsega 220 strani ter je razdeljena na posamezne, mescem primerne številke. Ena izmed njih je posvečena Ketteju, ki je bil članom literarnega kluba vzornik.

Mladino je pritegnila nase njegova lirika, ki je zvenela tudi v vseh mladih srcih, njegove pesnitve izražene v lepem jeziku, njegovi soneti, ki so bili za Prešernom najpopolnejši in njegova obširna zapuščina. Žalovali so za mladim življenjem, ko je 23letni pesnik legel v grob in srca so ponavljala njegove verze:

»Jaz sem umrl. Oj, dèkle pomisli:
moje široko razprte oči
videle niso nebeškega sonca,
sladkih ni čulo uho melodij...«

V Kettejevi številki so članki o njegovem življenju, Jože Bekš pa je napisal ciklus elegij, med katerimi sta dve najznačilnejši.

ELEGIJA I.

»Popolnitev bodi moj edini vzor...«
(Drag. Kette)

Ti si čutil, da hladna severa je noč,
brez žarkov veselih, brez cvetja,
a vedno si stal, ko mož, upajoč
na pregorko dobo poletja.

In On, ki si ljubil ga žive dni,
poleg nežne devojke Angele,
ti velel je, da vstaneš iz večne noči,
da pustiš mrzle fjorde in fjele.

Pripravil vesoljno je sonce za té
in venec zvezdá, kakor biserov jasnih
in palm, belih lilij od deve tvojé
po vrtovih nasadil je krasnih.

Tvoja duša objema edini tvoj vzor,
pravečno dovršeno popolnitev,
zazrl si večne sreče izvor,
zato ji šepečeš molitev.

ELEGIJA IV.

»Skrili so resnico, deklico nebeško.«
(Drag. Kette)

»O, Ti... O, kdo...? Ah, neizraženi in neizrazni!«
(Drag. Kette)

Spoznal si Ga, ki ti je dal trpljenje,
ki ti naklonil je prezgodnjo smrt,
ki te skoz mlado spremil je življenje,
v svoj dvorec, večno zaželjeni vrt.

Spoznal si jo vesoljnosti resnico
po kteri hrepenel si dan in noč,
objel si jo, zatirano devico,
veselja, koprnenja plakajoč.

Angela ni bilá, ne Julijana,
ki si iskal po svetu jo zamán,
ljubezen je bilá s svetá pregnana,
ki si želel jo k sebi noč in dan.

Brez konca jo uživaš zdaj, brez kraja,
uživaš neizraznega Bogá,
uživaš sonce, ki nikdàr ne vzhaja,
ki z večno lučjo sveti vrh nebá.

*

Strninski-Leopold Turšič pa je napisal sonet

KETTEJU V SPOMIN.

Zaprl oči si trudnih žaluzije
in v grobu mirnem spiš sladkó...
Na svetu se pehámo mi težkó,
a tebi v raju večno sonce sije.

Ti si umrl, ... a tvoje poezije
z vsem tvojim duhom nas navdajajo,
z opojnim čarom nas napajajo,
vsakdo iz njih sladkost prijetno pije.

Le kratko dobo živel si na sveti,
pa živel lepše si, ko mnogi oni,
ki jih nebó je obdarilo z leti.

Tam med vsevečne luči milijoni
ime ni tvoje zadnje med poeti,
a s smrtjo tvojo smo le mi zadeti.«

V Kettejevi številki so še druge drobne, a nežne pesmice posvečene spominu mladega poeta-misleca. Naj navedem nekaj Bekševih vrstic:

»Ti si pil na zdravje, na življenje
živih, a žalost je ostala
v sobi tvoji in s peresom krutim
tvojo oporoko je pisala.«

»Oj, Angela, ti najlepša roža moja,
Bog ti mnogo srečnih uric daj,
jaz te kličem, ti ne kliči
me na svet nazaj.«

Ljubezen, mladost, domovina

Jože Bekš je bil vodilni pesnik »Naših moči«, njemu sledi Miniševski-Maksim Gaspari, ki je priobčil 20 pesmi (poleg 83 ilustracij) in je bil najdelavnejši član kluba. Gaspartjeve pesmice so nežno občutene. Naj navedem nekaj primerkov:

»Mislil sem, da vesna mlada
bo čez noč prišla vesela,
pa že zopet snežec pada.
Mrtvo je poljé, livada,
roža ni se razcvetela,
v srcu je zvenela nada.«

*

»Ko umrje dete materi
mu polna bolečin
odstriže z nežne glavice
par laskov — za spomin.

Kdor je zapustil zemski dom,
mu iz cerkvenih lin,
zvonovi pojejo v slovó
otožno — za spomin.

Jaz pišem tebi, deklica,
iz vseh srcá globin,
v spominsko knjigo pesem to
in tudi — za spomin.

*

Drevje in cvetje
brstje poganja,
moje srcé pa
ljubi in sanja.

Pesem škrjančka,
vesna vesela,
deklica zala
šopek mi dela.

Zvečina vse pesmi mladih začetnikov-poetov so nagnjene na erotično stran, ker je bila v tistih časih erotika »vélika moda« in prva Cankarjeva zbirka je imela njen naslov.

Kaj drugega pa naj bi opevali naši lepi fantje in naša cvetoča dekleta v sončnem maju svoje nasmejane mladosti, kakor ljubezen, tisto velesilo, ob kateri še staro srce zavriska in zapoje!

Članica kluba Ivanovna pa je s takimi verzi jezdila po Parnasu:

Zdravilo.

»Zdravniku je deklica solzna tožila,
da srce jo močno, neznosno boli,
nikdar ne miruje, divja in razsaja
in spati ne more več cele noči.

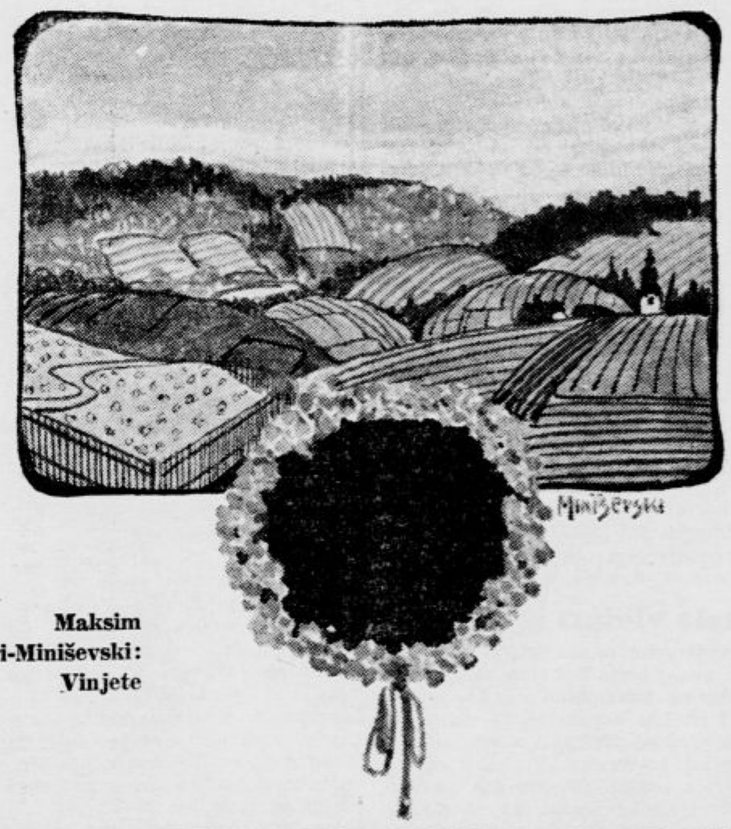

Maksim Gaspari-Miniševski: Vinjete

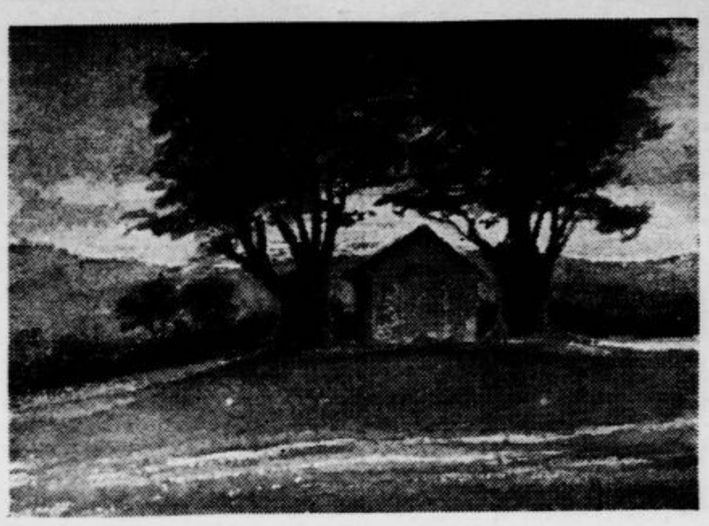

Maksim Gaspari-Miniševski: Pokrajina

Je gledal zdravnik vzor kipeče mladosti,
napisal recept je preizkušen in star:
»Ljubečega fanta in prstan poročni,
gospoda kaplana in pot pred oltar...«

*

Murn - Aleksandrov, Silvin Sardenko, Cvetko Golar, ki so bili že uvrščeni v javnosti, so udarjali na druge strune. Opevali so lepoto slovenske zemlje, kmečko življenje, žitno polje, škrjančke nad njim in iz vsega tega zajemali pesniško snov. Nekaj mlajših začetnikov jim je sledilo.

Najzvestejši jim je bil in ostal član literarnega kluba Strninski-Leopold Turšič. Rojen je bil 13. novembra 1883 v Ložu, po maturi je vstopil v bogoslovje in bral novo mašo 1907. Do 4. decembra 1914 je kaplanoval na raznih krajih, ta dan pa je odšel kot vojaški kurat na bojišče, kjer je ostal do decembra 1918. Vojni napori so mu izpodkopali zdravje in njegova krepka narava je začela hirati za tbc. Leta 1920. je prevzel župnijo v Krškem ob Savi, kjer je župnikoval do svoje prerane smrti 30. maja 1927. Večkrat se je zdravil na Golniku.

Pred smrtjo je zbral svoje pesmi in jih izročil Družbi sv. Mohorja v Celju, ki jih je založila in izdala 1928 pod naslovom »Tiho veselje«. V pesmih nam odpira svoje srce, ko je v samotnih urah sam sebi resen sodnik z vero v božjo milost. Pesmice so preprosto lepe, iskrene in nosijo pečat njegove osebnosti.

O članu I. E. Rubinu-prof. dr. Ivanu Lahu sem pisala ob njegovi smrti pod naslovom »In memoriam« dne 20. maja 1938 v »Jutru«. Tam sem obširneje opisala njegovo marljivost pri »Naših močeh« in pozneje v življenju.

Član kluba je bil tudi akad. slikar Josip Verbič, sin poštne uradnice, ki je bila po rodu Vrhničanka. Slikarsko akademijo je dovršil na Dunaju, potem je živel nekaj let v Ljubljani in odšel po vojaškem roku v Rim, kjer je nameraval nadaljevati študije. Vse prezgodnja smrt je prekrižala načrte.

V teku 40 let so za urednikom Medičem umrli navedeni trije klubovi člani, katerih se živi člani vedno s svetlo mislijo spominjajo.

Odmev iz Severne Kanade

Članica Vekoslava Nečimarjeva je nadaljevala študije na Dunaju na umetnoobrtnem muzeju; poročila se je z g. Gučkom in se z njim odselila v Severno Kanado, kjer ima njen mož obsežne farme. Leta 1939. je prišla s svojo 16letno hčerko v domovino na obisk ter je pri tej priliki obiskala Maksima Gasparija v njegovem ateljeju zavoljo prijaznega spomina na idealna mlada leta. Vekoslava Guček-Nečimarjeva je zelo nadarjena risarica ter pošilja razne članke v tamošnje dnevnike in revije, ki jih okrasi s svojimi ilustracijami. V daljavi je še svetel spomin na literarni klub in njegov list »Naše moči«, okrog katerega se je zbrala enakomisleča literarno in umetniško nadarjena mladina ter se ni ne prej ne pozneje združilo v enem samem klubu toliko mladih ljudi. Vse življenje so ostali zvesti svojim idealom in se lahko z zadovoljnostjo oziralo na začetna svoja dela in vse naprej do višine, kjer še danes izražajo svoje doživljaje in občutja s peresom in čopičem.

Ob 40letnici literarnega kluba iskrene pozdrave vsem članom in sotrudnikom »Naših moči«, pokojnim pa toplo misel na grob.

Mara J. Tavčarjeva.

Joža Bekš:

Tvorcem „Naših moči“

O let mladostnih bliskavice, kje ste?
Kdaj, za katero ste goró utonile?
Kje vaših žarkov so moči in sile? —
Kam so krenile, nikdar več ne zveste.

Že skoro ustne zorne bi neveste
njegà, ki nas je vodil, poljubile,
mu um in dušo znova oplodile,
ko padel prvi v grob je sredi ceste.

In Lah in Turšič, Verbič — vsi krmarji?!
Nikoli jih sprejela ni obala,
tulili vsem so requiem viharji.

Od živih Mara le je še ostala
in mlad je vedno še slikar Gaspari. —
Vsem pa veljaj spomin in moja hvala!

NAGROBNIK

Po 30 letih navadnega življenja, ki so ga grenili vsakodnevni prepiri, se je mož nevzdržne žene naveličal in umrl.

Med pokojnikovimi papirji je vdova našla tudi zavarovalno pogodbo z naslednjo vsebino: »V primeru smrti gospoda Janeza Podplatnika bomo njegovi vdovi nakazali 200.000 lir.«

»Kako zvit mož! Nikdar mi ni govoril o tem!« si je dejala.

Nemudno je šla h kamnoseku in naročila za možev grob mogočen nagrobnik z napisom: »Počivaj v miru!«

Potem se je brž zglasila v zavarovalnici, da bi ji izplačali denar. Tam pa so ji povedali, da pogodba ni veljavna, ker mož ni plačeval obrokov.

Zelo huda se je vrnila h kamnoseku in velela: »Pod besedami ‚Počivaj v miru‘ pristavite še: ‚do najinega svidenja.‘«

*

»Torej, katere zobe dobi človek nazadnje, Janezek?«

»Umetne, gospod učitelj.«

*

»Dandanes je težko živeti od svojih obresti.«

»Že res, toda še teže je živeti brez obresti.«

*

»Ali verjameš, da je res, kar govore o Matildi?«

»Seveda. Kaj pa spet govoré?«

Janez Muha:

Tekoče zadeve

Čas: kadar koli pred vojno. Zgodaj dopoldne.

Kraj: pri branjevki.

Osebe: ženske katere koli starosti. Čim starejše, tem hujše. V tem primeru štiri, poleg branjevke, ki izdajo za dvajset drugih, in sicer: Rozinka, Golobovka, Bačarka in Korenovka.

*

Med pogovorom je slišati: »Z otroki je križ!« — »Z njimi so skrbi!« — »Zahvale od otrok ne moremo pričakovati!«

V žehti imajo torej otroke. Pozneje pa pridejo na vrsto odrasle ženske in odrasli moški.

K razgovoru o otrokih so prišle gospe po razmotrivanju, da je na vratih božič, da bo treba otroke obdarovati, da je draginja in da otroci mnogo stanejo. Dokler govore o otrokih, jim je brati z obrazov zaskrbljenost in ena gospa zagotavlja drugo: »Kaj vi! Vi imate pridne otroke, ki so vam v veselje, toda jaz...«

V te zaskrbljene obraze prinese naenkrat mnogo svetlobe in razvedrila Korenovka, ki je doslej le poslušala.

»Kako naj se me pritožujemo zaradi otrok? Vsi otroci nagajajo in jezé, ker še nimajo razuma. Nočejo se učiti, so sladkosnedni in zapravljivi — no, niti bi ne bili otroci, če bi ne bili taki. Pa tudi ne more nihče od njih pričakovati ničesar, kar bi ne bilo otroškega. To je stara resnica, da lahko prežive starši deset otrok, deset otrok pa ne staršev.«

Vse tri gospe z branjevko Peteršiljčkovo so pritrjevale, Korenovka pa je nadaljevala:

»Pa tudi to dobro vemo, kakor ve Bog, za koga vzgajamo sinove in hčere. Do dvajsetega leta jih preživljamo, oblačimo, pošiljamo v šole, se nad njimi jezimo, pazimo nanje in tu imaš: fant si najde dekle, se oženi, potem pa moramo spet preživljati vse. Ravno tako je z dekleti. Ko dekle doraste, bi lahko pomagalo v gospodinjstvu, toda spet si jo vzame kak moški, ki nas prej sploh ni nič brigal...«

»Samo da si jo vzame! Huje je, če jo pusti, kakor Krmarjevo,« je pripomnila mimogrede branjevka Peteršiljčkova.

Če bi bil eksplodiral v branjariji sod smodnika, bi ne bi povzročil take pozornosti. Gospa Peteršiljčkova se je pasla z vidnim zadovoljstvom po izbuljenih očeh sosedinj, ker je videla, da jim je lahko postregla z novico iz bližnje okolice. Izmed iznenadenih se je prva zavedela Bačarka.

»Kaj pravite — tisti inženjer je Krmarjevo pustil? Saj je prenašala stara vest, da se bo gospodična poročila, že davno po vseh trgovinah. Glejmo, glejmo! Čemu pa tako nenadoma?«

No, saj veste — najbrž nimajo beci!« je pojasnjevala Bačarka.

»Bilo pa je pri tem še nekaj drugega!« je rekla tajnostno Golobovka. »Tisti inženjer je začel zahajati h Krmarjevim šele pred kratkim. Spoznal pa je rodbino dodobra. Saj veste, če je iz boljše rodbine, se je rajši umaknil. Razumljivo je, da dekle tega ni krivo, če je njen oče vedno žejen in če je mama taka opravljivka.«

»To je pa res, gospa! Strašna opravljivka! Ob vsakem se izpotakne. Prav privoščim ji, da jo je tudi enkrat prizadelo!« se je oddahnila Rozinka. »Sicer pa pustimo mlado v miru, saj bo popolnoma enaka stari. Kdo pa ve, če ni morda izvedel tisti gospod, da je preplesala vse noči v baru. — Tega vi ne veste? No! Kolikokrat sem jo srečala zgodaj zjutraj, ko sem šla po mleko, ko se je šele vračala s ponočevanja s kakim mladičem. To je pravo dekle, ki si lahko le čestita, da jo je fant pustil...«

»Glejte, jaz bi pa bila nanjo prisegla!« se je čudila Korenovka. »Kako se človek lahko moti! To je ravno tako kakor s Petkovo!«

»S katero?«

»No, s tisto tam za vogalom! S hišnikovo, saj veste, ne? Saj jo poznate!«

»Da, že vem! Tista z zavihanim nosom, ne?«

»Da, tista! Hodi kakor princesinja in si misli, da jo morajo stranke v hiši pozdravljati, ker kleplje v neki pisarni na pisalni stroj. To mi je že davno znano, ker sem v tisti hiši nekaj let stanovala. Stara je stregla v rodbinah, on je pa čakal na vsako liro kakor vrag na grešno dušo, kadar je komu odpiral vrata, samo da bi lahko dali dekletu za cunje. In veste, kaj so od nje dočakali?»

»To si lahko mislim!« je pomežiknila Bačarka.

»Ne, nič takega! S takih stvari se končno gospodične ne delajo mnogo skrbi..., toda ona se zdaj staršev sramuje!«

»A, fej! Nu, to je pa res sramota! Če bi se meni taj takega zgodilo, bi jo zagrabila za vrat in bi jo zadavila, kakor —«

»Počakajte, ne razburjajte se, da ne padete gospe Peteršiljčkovi v solato. Pustite Korenovko, da odgovori! Torej kaj je?«

»No svojih staršev se sramuje. Preveč preprosti se ji zde! Toda najhujše je, da jo, nespametni kakor so, v tem podpirajo, namesto da bi jo naše̊kali, kakor se spodobi. In veste, kaj se dogaja? Počili bi! Ona gre na primer, zvečer s fantom iz gledališča. Preden se pred vrati razideta, ona pozvoni. In ko ji oče odpre vrata, mu stisne v roko liro. On se ji lepo zahvali in ji reče milostljiva gospodična, samo da bi bilo videti, kakor da je Bog ve kakšna noblesa. Ker pa je videti skozi ključavnico na stopnice, kadar ji oče sveti, gre nalašč najprej v prvo nadstropje, da se vrne pozneje v klet, kjer stanuje...«

»To je komedijantka!« se je jezila Golobovka.

«In goska zraven! Če bi rekla snubcu naravnost, kaj in kako, bi se s tem sprijaznil, ali bi jo pa takoj zapustil. Ko bo pa spoznal, kaj so mu obljubljali, pride katastrofa in takrat jo bo gotovo zapustil.«

Rozinka je tudi stopicala nestrpno in komaj čakala, da pride tudi ona s svojo malenkostjo v mlin. In je tudi prišla.

»Kaj pa porečete k temu? Jaz poznam dve gospodični, ki sta v zelo dobrem položaju. Te se pa spet sramujeta, da je oče čevljar. Če jih kdo obišče, zapro očeta v omaro. Potem pa pravijo: Spoštuj očeta... Da take so razmere! In vse le zaradi tega, ker hoče biti vsaka več, kakor je.«

»Gospa, v tem grmu tiči zajec! To je sveta resnica. Toda, ježešmarija, jaz moram že iti! Gospa Peteršiljčkova, dajte mi hitro četrt kile kave in cikorijo. Tako — prosim zapišite, nimam več časa.«

Komaj je Rozinka zaprla za seboj vrata, so se ostale gospe spogledale. In Golobovka si je posladkala: »No, ta pa že danes nima za cikorijo! Tudi taka polomljena noblesa! Med vojsko ni vedela iz same domišljije, kaj bi počela. Vse življenje so imeli sobo s kuhinjo. Komaj pa so si nekoliko opomogli, jim je bilo že vse pretesno. Najeli so si dve sobi in služkinjo.«

»Služkinji je že davno odpovedala. Nato je imela strežnico, zdaj si pa dela sama vse.«

»Ali pa je bilo tega treba? Prej so spali na železnih posteljah s slamnjačo, potem so si pa takoj kupili postelje z mrežami in žimnicami. In še preproge. Le papiga jim je še manjkala. In zdaj nima niti za cikorijo. Vedno pravim, da je največja nesreča, če ne pride denar v prave roke. — Gospa Peteršiljčkova, koliko sem torej dolžna? Prosim, izračunajte, medtem pa skočim k mesarju. Zbogom!«

»Počakajte name, gospa... Grem z vami! Plačam šele jutri, toda, gospa Peteršiljčkova, zapišite si moj dolg, da kaj ne pozabim!« je rekla Bačarka in odšla.

Ostala je samo še Korenovka z nekako začemerjeno Peteršiljčkovko, ki je pisala s kredo na črno tablo vse mogoče številke.

»To morate imeti križe in težave s trgovino, kajne, gospa! Vse na kredo! Jaz bi se od sramote vdrla v zemljo, če bi bila na tabli tako javno napisana. Da si le ne jemljejo na knjižice! To je vendar bolj praktično. Prvega se plača... Kje pa imam danes knjižico? A, tu je! Mislila sem že, da sem jo pozabila doma.«

Obnovite naročnino!

Urejuje Davorin Ravljen. — Izdaja za konzorcij »Jutra« Stanko Virant. — Za Narodno tiskarno d. d. kot tiskarnarja: Fran Jeran. — Za inseratni del je odgovoren Ljubomir Volčič. — Vsi v Ljubljani.